

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

Karolína Hanušová

**Postoje jedinců z rozvedených rodin k manželství, rozvodu
a nesezdanému soužití**

Bakalářská práce

Praha 2019

Vedoucí práce: Ing. Inna Čábelková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato bakalářská práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze 28. 6. 2019

Karolína Hanušová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Ing. Inně Čábelkové, Ph.D., za vedení mé práce, cenné připomínky, trpělivost a ochotu a za její kurz Základy statistické analýzy dat, který mi umožnil realizovat výzkum v této práci. Zároveň patří poděkování i mé mamince, příteli, Iris a Percymu za neutuchající podporu při psaní.

Obsah

Úvod.....	5
1 Teoretická část.....	8
1.1 Hodnota a postoj	8
1.2 Partnerské vztahy	10
1.2.1 Manželství v České republice	12
1.2.2 Nesezdané soužití v České republice.....	13
1.3 Rozvod a rozvodovost v České republice	14
1.3.1 Dopad rozvodu rodičů na děti.....	15
1.3.2 Faktory ovlivňující dopad rozvodu na děti.....	17
1.3.3 Oblasti dopadu rozvodu rodičů na děti.....	19
1.3.4 Kladné dopady rozvodu rodičů na jedince z rozvedených rodin.....	20
1.3.5 Dlouhodobý dopad rozvodu rodičů na jedince z rozvedených rodin	20
1.3.6 Dopad rozvodu rodičů na partnerský život dětí.....	21
1.4 Postoje jedinců pocházejících z rozvedených rodin k nesezdanému soužití, manželství a rozvodu.....	22
2 Empirická část	25
2.1 Cíl práce	25
2.2 Sběr a popis dat	27
2.3 Představení výzkumného vzorku	29
2.4 Hodnocení kvality výzkumu	32
2.5 Popis metody, operacionalizace proměnných	34
2.6 Výsledky ordinální regresní analýzy.....	38
2.7 Interpretace výsledků	46
2.8 Etické otázky.....	47
Závěr.....	48
Použitá literatura	50
Seznam tabulek.....	56

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám lidmi, kteří si do života nesou stejnou zkušenost – prožili rozvod svých rodičů. Ať už tato událost proběhla jakkoliv, byla pro jejich život přínosem, nebo osobní tragédií, tato práce si klade za cíl zjistit, zda je na jejich životní cestě ovlivnila, konkrétně v oblasti partnerských vztahů. V práci se věnuji postojům této skupiny k instituci manželství, nesezdaného soužití a rozvodu. Zajímá mě, zda a případně jak se jejich postoje liší od jedinců, kteří z rozvedených rodin nepocházejí. Činím tak nikoliv prostřednictvím kvalitativního výzkumu, který využilo již několik přínosných bakalářských prací zmíněných níže, ale za pomoci aktuálních dat reprezentativního výzkumu na území České republiky.

Česká republika se stejně jako jiné země potýká s řadou sociálních a demografických změn. Národní zpráva o rodině z roku 2017 vypracovaná pro Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, kterou předložila Věra Kuchařová, ve svém úvodu uvádí: „*Intenzita sňatečnosti osciluje na nízké úrovni, zvyšuje se intenzita rozvodovosti a narůstá podíl nesezdaných soužití jako celoživotní alternativy k manželství*“ (Kuchařová a kol. 2017, s. 7).

Tato skutečnost je z velké míry podmíněna hodnotově normativními proměnami ve společnosti. „*Tyto proměny současně zpětně ovlivňují hodnoty a akceptované normy rodinného chování*“ (Kuchařová a kol. 2017, s. 7). Pro jejich hlubší porozumění je „*žádoucí zkoumat a znát hodnoty uznávané obecně nebo typicky některými sociálními skupinami*“ (Kuchařová a kol. 2017, s. 7).

Z výše zmíněného důvodu jsem se rozhodla z široké škály témat spojených se změnami demografického chování společnosti České republiky zvolit jeden konkrétní dílčí a z hlediska jednotlivce zvládnutelný problém. Ve své bakalářské práci se zabývám výzkumem postojů ve vztahu k partnerským vztahům, který považuji za přínosný a nezbytný pro porozumění rodinnému chování. Konkrétně se zabývám jedinci, kteří pocházejí z rozvedených rodin, a výzkumem jejich postojů k partnerským vztahům. Zkoumám jejich pohled na instituci manželství, rozvod a nesezdané soužití.

K výběru zkoumané skupiny jedinců, kteří pocházejí z rozvedených rodin, jsem byla osobně motivována. Sama do této skupiny spadám a mnoho mých blízkých rovněž. Nelze opomenout ani skutečnost, že se Česká republika řadí mezi země s vysokou

mírou rozvodovosti (Šťastná in Hamplová 2006, s. 175). Zkušenost s rozvodem rodičů si tak každoročně odnáší desetitisíce nezletilých dětí (ČSÚ, 2018, [online]).

Jak již zmiňuji výše, jsem si vědoma skutečnosti, že na toto téma již byly zpracovány hodnotné kvantitativní i kvalitativní práce, které mi byly při zpracování bakalářské práce do značné míry oporou. Přesto se domnívám, že při snaze o zmapování aktuální situace je nanejvýš důležité ve výzkumu pokračovat a využít k tomuto účelu aktuální data. Ve snaze o zobecnění problematiky považuji za užitečné využít možnosti, které nabízí kvantitativní výzkum.

Práce je členěna na dvě hlavní části. První část, věnovaná teoretickým východiskům, obsahuje rešerše literatury, na jejímž základě čtenáře uvádím do problematiky a mapuji současný stav znalostí daného tématu. Základní informace čerpám ze zahraničních i domácích studií. V případě kapitoly o postojích a hodnotách mi byla velkým přínosem kniha *Inventura hodnot* od Libora Prudkého. V kapitolách pojednávajících právě o jedincích, kteří pocházejí z rozvedených rodin, se opírám především o dílo Paula Amata, Judith Wallerstein nebo Anny Šťastné, ale čerpám také z řady dalších zahraničních studií, které jsem pro účely této práce prostudovala.

Tématu se z různých úhlů pohledu věnovala také řada bakalářských a diplomových prací na různých vysokých školách. Jednou z nich je bakalářská práce Aleny Glajchové (2012) *Dopady rozvodu rodičů: Rozvod a manželství očima dětí, která si klade za cíl „porozumět tomu, jak dospělí jedinci vnímají rozvod rodičů a dopad zkušenosti s rodičovským rozvodem“* (Glajchová 2012, s. 2). Autorka v práci porovnává skupiny jedinců z rozvedených a nerozvedených rodin prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a věnuje se postoji těchto osob k partnerství, manželství a rozvodu. Další zajímavou práci *Rozvod a partnerské vztahy dětí* zpracovala Kateřina Bradáčová (2014). Jedná se rovněž o kvalitativní práci obsahující rozhovory s dvanácti respondenty ve věku 20–25 let. Nejnovější tematicky zaměřenou prací je *Reflexe povahy vlastního partnerského vztahu u jedinců z rozvedených rodin* od Moniky Polákové (2017). I v tomto případě jde o kvalitativní studii provedenou na vzorku dvanácti respondentů. Výše zmíněné práce mi byly velmi nápomocné v dohledání relevantní literatury.

Vzhledem k tomu, že na poli této problematiky v případě bakalářských prací dostává značné pozornosti kvalitativnímu šetření, přišlo mi vhodné a zajímavé zapojit výsledky kvantitativního výzkumu.

V empirické části práce se věnuji metodologii výzkumu, formuluji hypotézy a ověřuji je prostřednictvím sekundární analýzy dat reprezentativního výzkumu postojů k manželství a rodině na území České republiky. K ověřování hypotéz využívám metodu ordinální regresní analýzy za pomoci programu SPSS Statistic. Práci zakončuji interpretací výsledků výzkumného šetření a shrnutím dosažených zjištění v závěru.

1 Teoretická část

V následující kapitole vymezují pojmy postoj a hodnota, se kterými dále pracuji v praktické části bakalářské práce.

Kapitola 1.2 pojednává o partnerských vztazích a představuje úvod pro kapitoly 1.2.1 a 1.2.2, kde jsou nastíněny základní charakteristiky instituce manželství, nesezdaného soužití, které jsou součástí výzkumného šetření.

V kapitole 1.3 se zabývám rozvodem a v následujících kapitolách se již věnuji zkoumané skupině jedinců, kteří pocházejí z rozvedených rodin. V kapitole 1.3.1 představuji teoretické koncepce dopadu rozvodu rodičů na děti.

Dále se v kapitole 1.3.2 zabývám faktory, kterými může být tento dopad ovlivněn, a v kapitole 1.3.3 oblastmi, na které může působit. V kapitole 1.3.4 uvádím možné kladné dopady rozvodu na děti z rozvedených rodin.

Kapitola 1.3.5 popisuje, zda se následky rozvodu rodičů mohou promítat i do dospělosti dětí. Teoretickou část práce zakončuji kapitolou 1.4 zaměřenou na dosavadní poznatky o postojích, které jedinci z rozvedených rodin ve vztahu k partnerským vztahům zastávají.

1.1 Hodnota a postoj

Hodnoty jsou ústředním tématem celé řady výzkumů spadajících do různých vědních oborů. I v rámci sociologie se pohledy na ně liší a není možné nalézt jednoznačnou definici. Na různost a mnohost vidění tohoto pojmu a na množství možných východisek k jeho zkoumání upozorňuje Prudký (2009), který se o tomto pojmu vyslovuje jako o jednom z nejsložitěji interpretovaných v sociologii. Není podle něj možné „jednoznačně a jednou provždy říci, co to hodnoty jsou“ (Scholl-Schaaf 1975 cit. podle Prudký a kol., 2009, s. 17). „Je však možné zachycovat z různých hledisek to, jaké obsahy mohou hodnoty mít, v jakých souvislostech se tyto obsahy mohou vyjevovat a jaké důsledky s sebou obsahy toho, co za hodnoty považujeme, mohou společnosti přinášet“ (Scholl-Schaaf cit. podle Prudký a kol., 2009, s.).

O konkrétní definici se pokouší Giddens, který hodnoty definuje jako „představy jedinců nebo skupin o tom, co je žádoucí, správné, dobré či špatné“ (Giddens 1999, s. 549). Z podobné definice vychází také Rabušic, který hodnoty považuje za „koncepty toho, co je žádoucí, náležité, dobré či špatné“ (Rabušic 2001, s. 15).

Mezi funkce hodnot, které lze považovat za zásadní v rámci sociologického výzkumu, je možné zařadit důležitý vliv hodnot při utváření vztahů a struktur ve společnosti i ve všech jejích částech. Hodnoty se podílejí na utváření obsahu sociálních fenoménů a jsou jedním z definičních znaků osobnosti. Slouží jako zdroj motivace, chování a součást identifikátorů skupiny nebo etnika. Dále jsou zdrojem sociální a kulturní soudržnosti. Hodnoty představují atribut morálky a jsou základem filozofií a ideologií (Prudký a kol., 2009).

Pojem postoj bývá často užíván v totožném smyslu jako pojem hodnota. Ačkoli spolu tyto pojmy úzce souvisejí, jejich význam se různí. Postoj můžeme definovat podle Rabušice jako *„relativně ustálený sklon jedince chovat se v určitých situacích určitým způsobem nebo tendence reagovat pozitivně či negativně na podněty, které jsou s takovými situacemi spjaty“* (Rabušic 2001, s. 14). Jaké člověk zaujímá postoje, určují právě hodnoty, z nichž postoje vycházejí.

Hodnoty a postoje se vytvářejí v průběhu socializačního procesu v rodině. *„V rámci rodiny se utvářejí postoje dítěte, které jsou formovány dle tradičního hodnotového schématu rodiny“* (Matoušek 1993, s. 5). Prvotním zdrojem hodnot jsou ve většině případů pro dítě jeho rodiče. Joan Grusec a Jacqueline Goodnow (2000) rozdělili přenos hodnot v rodině na dvě části. Nejprve je třeba, aby dítě porozumělo hodnotám, které zastávají jeho rodiče. Následně dochází k přijetí nebo zamítnutí hodnot zastávaných rodiči. Pro první část je zásadní komunikace mezi rodiči a dětmi opírající se o vysvětlování spíše než přikazování a pozitivní vztah mezi nimi, který zvyšuje pravděpodobnost, že se rodičům povede dětem své hodnoty předat. Druhá část závisí na mnoha faktorech, mezi které se řadí například celkové rodinné prostředí a vlastní motivace k přijetí daných hodnot. Zásadní je chvíle, kdy dítě akceptuje přijaté hodnoty natolik, že se podle nich chová spontánně i bez dohledu (Grusec a kol., 2000).

Matoušek (1993) upozorňuje, že normy, které rodiče hlásají, nemusejí být v souladu s jejich chováním. *„Děti, jak známo, přejímají spíše to, co vidí, než to, co slyší“* (Matoušek 1993, s. 27). Pokud tedy rodič dítěti tvrdí, že by se mělo vyvarovat rozvodu manželství, ale sám již ukončil několikátý sňatek, pak fakticky sděluje, že je toto jednání přípustné.

Na sociální podmíněnost hodnot a postojů upozorňují ve své studii také Hamplová a Pikálková (2002). Autorky s pomocí empirických šetření postojů k manželství

a nesezdanému soužití vypořádávaly, že na postoje dětí k zakládání a vedení rodiny má vliv zkušenost z dětství s manželstvím rodičů (Hamplová, Pikálková, 2002).

Ať se již na hodnoty a postoje díváme jakkoliv, autoři, které v této kapitole zmiňuji, se shodují na jejich zásadním postavení v sociologii a na důležitosti jejich výzkumu. V rámci svého výzkumného šetření se věnuji postojům, které jsou utvářeny právě hodnotami. Zabývám se jimi jako objektem výzkumu v rámci svého cíle, kterým je zjistit, jaké postoje zaujímají lidé pocházející z rozvedených rodin k manželství, nesezdanému soužití a rozvodu. Zaměřuji se na to, jak se jejich postoje liší od jedinců, kteří z rozvedených rodin nepocházejí. Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rozvodu jsou v této práci zkoumány na celospolečenské úrovni prostřednictvím sekundární analýzy dat reprezentativního výzkumu na území České republiky.

1.2 Partnerské vztahy

„Česká společnost se v průběhu posledních čtrnácti let stala dějištěm mnoha politických, ekonomických, sociálních a kulturních proměn, které s sebou přinesly a stále přinášejí zásadní změny forem společenského života“ (Dudová, Vohlídalová 2005, s. 2).

Stejně tak se do značné míry proměnily i partnerské vztahy. Moderní partnerské vztahy byly oproštěny od všech vnějších důvodů své existence, ať již jde o ekonomické, nebo sociální okolnosti. Účel moderních vztahů spočívá ve vztazích samotných (Katrňák 2000). Převládá v nich citový individualismus, tj. *„vytváření vztahů na základě osobní volby, jež vychází z romantické lásky nebo sexuální přitažlivosti“* (Giddens 1999, s. 158).

Je obtížné obsáhnout širokou paletu forem partnerských vztahů, které jsou v dnešní společnosti zastoupené. Záleží přitom především na vědní disciplíně, jejíž optikou na ně nahlížíme, a na kritériu, které pro rozdělení použijeme. Partnerské vztahy můžeme dělit například na monogamní a polygamní, heterosexuální a homosexuální, na sezdané a nesezdané nebo například podle míry jejich otevřenosti či sdílení domácnosti, případně časování událostí, jak uvádí Palonciová (2002).

Nejrozšířenější formou institucionalizovaného partnerského soužití muže a ženy je bezesporu manželství, charakterizované v kapitole 1.2.1 Jak se však ukazuje, ne všichni chtějí do manželství vstoupit a rozhodně ne všichni manželství chápou jako

závazek, „dokud nás smrt nerozdělí“. Rozvody jsou v dnešní době již prakticky normou, ne výjimkou (Říčan, 2014). I v současné době si manželství stále uchovává důležitou funkci, ale jeho postavení jednoznačného hegemonu partnerských vztahů bylo do jisté míry oslabeno řadou alternativních forem partnerského soužití. Jedním z nich je kohabitace nebo také nesezdané soužití, tento pojem je blíže objasněn v kapitole 1.2.2. *„Nesezdaná soužití se často označují za ‚moderní‘ variantu partnerského života typickou pro novou společenskou situaci, v níž lidé již nepotřebují svůj vztah formálně stvrzovat“* (Hamplová, Pikálková 2002, s. 127).

V oblasti partnerských vztahů se ale objevuje i řada naprosto nových pojmů. Jedním z nich je například mingles, jedná se o zkratku pro married but single, tedy ženatý/vdaná, ale svobodný/á (Hrdličková, 2018). V tomto typu vztahu se mohou nacházet sezdaní i nesezdaní partneři, kteří si udržují každý svou domácnost a nezávislost. Bydlí odděleně a záleží jim na zachování vlastního soukromí. Může se jednat například o vztah na dálku, případně jsou dočasné schůzky s partnerem provozovány s ohledem na děti z předchozího manželství (Hrdličková, 2018). Do povědomí i praxe se dostává i tzv. otevřený nebo také volný vztah (Zmeškalová, 2010), který je charakterizovaný přítomností stálého partnera, který však dává příležitost k navazování dalších intimních vztahů. Partneři od sebe navzájem nevyžadují věrnost a dopřávají si možnost uspokojování sexuálních tužeb. Volný vztah může mít různá pravidla, která si partneři navzájem nastaví, důležitým prvkem ale zůstává volné pole působnosti v možnosti navazování mimopartnerských vztahů. Mediálně známá se stala také polyamorie neboli mnoholáska. Od otevřeného vztahu se liší tím, že dává volný prostor nejen intimním vztahům, ale také citovým vzplanutím (Holubová, 2013). Často skloňovaným pojmem v dnešní době je fenomén singles. Toto slovo v češtině nemá ekvivalent, používá se například pojmenování „dobrovolná nepárovost“. Označení singles se vžilo pro jedince, kteří žijí sami, ať už dobrovolně, či nedobrovolně (Hrdličková, 2018).

Z výše představených forem partnerských vztahů se v této práci v rámci svého výzkumu zabývám pouze manželstvím, rozvodem manželství a nesezdaným soužitím chápaným jako alternativa manželství. Oba tyto pojmy jsou blíže definovány v následujících podkapitolách.

1.2.1 Manželství v České republice

Manželství je společenská a právní instituce, jejíž definice se odvíjí od konkrétní vědní disciplíny, která ji zkoumá. Z hlediska sociologie je možné manželství obecně definovat jako „*obvykle společensky uznáný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o kterém se předpokládá, že se dříve či později stane základem rodiny*“ (Maříková 1996, s. 590). V kontextu České republiky je přesnější definice založená na monogamii, která nebere zřetel na polygamní země. V rámci této práce proto pojímám manželství jako „*sociálně akceptovatelný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci*“ (Giddens 1999, s. 156).

Z právního hlediska je manželství v České republice ustanoveno v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, platném od 1. ledna 2014, jako „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon*“ (zákon č. 89/2012 Sb.). Hlavním účelem manželství je „*založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*“ (zákon č. 89/2012 Sb.).

Pro západní společnost je v případě moderního manželství specifické vstupování do svazku z důvodu romantické lásky. Hledí se na to, aby se partneři vzájemně přitahovali, sdíleli společné zájmy a především oboustranný cit (Giddens, 1999).

V České republice je pro velkou část společnosti hodnota manželství stále významná, přestože je možné pozorovat zvýšení tolerance k alternativním typům soužití (Fialová, 2000). Také u Možného nacházíme konstatování, že manželství v České republice zastává stále ještě vysoký status. „*Výzkumy postojů opakovaně ukazují, že většina nejmladší generace pokládá život v manželství za nejsprávnější formu rodiny*“ (Možný 2008, s. 262).

O výše zmíněném svědčí i předběžné údaje Českého statistického úřadu, dle kterých uzavřelo v roce 2018 sňatek 54,5 tisíce párů mužů a žen. Oproti roku 2017 je to o 1,9 tisíce více (ČSÚ 2019, [online]).

Za velkou výhodu života v manželském svazku lze dozajista považovat fakt, že zahraniční i tuzemské studie, které zkoumají kvalitu lidského života, ukazují, že manželství pozitivně ovlivňuje duševní pohodu i pocit štěstí sezdaných jedinců (Hamplová, 2006).

Podle Říčana (2014) představuje zásadní důvod proti zániku manželství zohlednění emoční a citové výchovy dětí, která by mohla být rozvodem ohrožena. Tato

skutečnost je podle autora důležitým argumentem proti rozvodu. „*Nebyl však ještě doceněn a je otázkou, zda se může v dohledné době stát pro většinu manželů důvodem, který bude účinně ovlivňovat jejich rozvodové rozhodování*“ (Říčan 2014, s. 265).

1.2.2 Nesezdané soužití v České republice

Za jeden z fenoménů dnešní doby je možné považovat rozšíření nesezdaného soužití, které Hamplová a Pikálková (2002) označují za jeden z rysů nového demografického chování.

Konkrétní definici nesezdaného soužití zmiňuje Rabušic, který jej popisuje jako „*soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří žijí ve svazku podobném manželství, tzn. mají spolu intimní sexuální vztahy, společně bydlí a hospodaří, ale nejsou oficiálně sezdaní*“ (Rabušic 2001, s. 193).

Právní řád České republiky nesezdané soužití nevymezuje. S jeho existencí sice počítá, ale nedefinuje jej a neposkytuje mu výslovnou ochranu (Skrášková, 2018).

Pro tento typ partnerského soužití bývají v zahraniční literatuře používána také označení společné soužití, konsenzuální svazek, dvoustupňové manželství, kamarádské manželství nebo manželství na zkoušku (Vítečková, Brabcová, 2010). V našem prostředí je používaným termínem především nesezdané soužití nebo nesezdaná kohabitace (Rabušic, 2001). Pod těmito označeními se však fakticky skrývá několik odlišných forem partnerských vztahů. Nesezdané soužití nebo také kohabitace může zahrnovat jak krátkodobý, tak i dlouhodobý vztah nahrazující manželství (Vítečková, Brabcová, 2010).

Pro pochopení, v jakém smyslu s tímto pojmem ve své práci pracuji, považuji za důležité nejprve rozlišit podoby, jakých může nesezdané soužití nabývat. Ve snaze o uchopení tohoto fenoménu byly mnoha autory (viz Pikálková 2001, Rabušic 2001, Možný 1987, Hamplová 2002) na základě různých faktorů zpracovány systémy kategorií nesezdaného soužití.

Pikálková (2001) nesezdané soužití dělí na šest následujících typů. Prvním je soužití mladých lidí před uzavřením manželství, které bývá označováno jako manželství na zkoušku. Druhým typem je soužití lidí do 35 let věku trvající méně než 10 let, kteří žijí ve společné domácnosti, ale neplánují do manželství vstoupit. Třetím typem je dlouhodobé nesezdané soužití v délce trvání nad 10 let chápané jako svazek nahrazující manželství. Právě tuto formu nesezdaného soužití ve smyslu alternativy manželství ve

své práci užívám. V tomto typu svazku spolu pár trvale žije bez uzavření manželství a může v něm také založit rodinu. Čtvrtým typem nesezdaného soužití jsou dle Pikáلكové (2001) krátkodobá opakovaná soužití lidí, kteří nepřisuzují dlouhotrvajícímu pevnému svazku důležitý význam. Pátým typem je nesezdané soužití rozvedených partnerů. Posledním typem, který Pikáلكová (2001) rozlišuje, je partnerství starších lidí důchodového věku.

Mezi manželstvím a nesezdaným soužitím ve smyslu alternativy manželství můžeme nalézt podobnosti, ale také podstatné rozdíly. Oproti manželství není pro vznik a zánik nesezdaného soužití třeba naplnění žádných formálních podmínek (Skráškova 2018). „*Jde o soužití individualizované, orientované na seberealizaci každého z partnerů, soužití umožňující pocit individuální svobody a výrazné osobní identity*“ (Vítečková, Brabcová 2010, s. 488). Jedinci žijící v nesezdaném soužití upřednostňují méně tradiční rodinné hodnoty. Zároveň jsou zaměřeni na aktuální přínos partnera, na rozdíl od jedinců žijících v manželství, kteří se vyznačují společnými investicemi (Hamplová, Pikáلكová, 2002). Nesezdané soužití představuje ve srovnání s manželstvím méně stabilní formu vztahu a je charakterizováno nižší mírou plodnosti (Seltzer 2000 cit. podle Vohlídalová, Maříková 2011).

Nesezdané soužití poskytuje partnerům významné benefity ve formě vyšší míry svobody a individuální realizace, ale oproti manželství je toto soužití méně stabilní a pro partnery nepředstavuje srovnatelný zdroj jistoty, jak zmiňují Vítečková a Brabcová (2010).

Empirická šetření ukazují, že česká společnost vykazuje tolerantní postoj k nesezdaným soužitím, ať již se jedná o „manželství na zkoušku“, nebo dlouhodobé nesezdané soužití chápané jako alternativa manželského svazku (Hamplová, Pikáلكová, 2002).

1.3 Rozvod a rozvodovost v České republice

„*Rozvod je většinou chápán jako právní zrušení manželství během života obou partnerů, jemuž předchází jeho reálný rozpad*“ (Sociologická encyklopedie, 2019, [online]). O rozvodu se často hovoří jako o důležitém životním mezníku s mnoha sociálními důsledky, mezi které je možné zahrnout především narušení fungování rodiny a výchovy dětí (Sociologická encyklopedie, 2019, [online]).

Z demografických údajů vyplývá, že rozvod manželství dnes u nás patří ke statistické kulturní normě. V České republice se úhrnná rozvodovost již několik let pohybuje blízko hranice 50 % a v evropských souvislostech se tak naše země řadí počtem rozvodů mezi státy s vysokou úrovní rozvodovosti (Šťastná in Hamplová, 2006). Společenskou závažnost rozvodů je možné ilustrovat posledními předběžnými údaji, dle kterých do konce roku 2018 proběhlo 24,1 tisíce rozvodů týkajících se 14,1 tisíce nezletilých dětí (ČSÚ, 2019, [online]). Tato čísla odhalují, že poměrně rozsáhlou část naší společnosti tvoří jedinci, kteří si do svého života nesou zkušenost s rozvodem manželství svých rodičů. „*Celkově přišlo mezi lety 1990-2000 rozvodem o denní kontakt s jedním z rodičů (většinou s otcem) přes 340 tisíc dětí, což představuje téměř čtvrtinu z 1,4 milionu dětí narozených vdaným matkám v osmdesátých letech*“ (Šťastná in Hamplová 2006, s. 176-177).

V případě vysoké rozvodovosti je složité posoudit, zda převládají klady či zápory. Důležitým přínosem dnešní doby je možnost rozvodu nefunkčního manželství bez rizika odsouzení jedince ze strany společnosti (Giddens 1999). Na druhé straně „*všichni účastníci rozvodu něco ztrácejí – dospělí ztrácejí partnera, děti přicházejí o stálou přítomnost otce*“ (Matoušek 1993, s. 80). V mnohých případech je rozvod příčinou změny sociálního a ekonomického statusu některých členů rodiny a jeho dopad se může promítnout do různých oblastí jejich života (Sociologická encyklopedie, 2019, [online]).

Výzkum Rodina 2001 ukázal rozpolcenost postojů, které v České republice k rozvodu panují. Zatímco obecný postoj k rozvodu je odmítavý a rozvod je hodnocen jako špatná věc, v případě řešení manželských neshod je česká veřejnost rozvodu otevřená, i v případě, že se jedná o rozvod manželství s nezletilými dětmi. Pouze čtvrtina respondentů tak považovala za správné udržet manželství kvůli dětem, dvě třetiny naopak schvalovaly rozvod v případě, že pár nezvládá řešit své problémy (Palonciová, 2002).

1.3.1 Dopad rozvodu rodičů na děti

Teoretické koncepce zkoumání dopadu rozvodu rodičů na děti rozvinuli vědci z oblasti psychologie a následně byly jejich přístupy k problematice rozpracovány autory z jiných vědních oborů včetně demografie a sociologie (Šťastná in Hamplová, 2006).

Autoři se ne vždy shodují na způsobu a míře dopadu rozvodu rodičů na děti. Z některých studií vyplývá, že rozvod rodičů významně ovlivňuje celou životní dráhu jedince, jiní autoři význam dopadu rozvodu na děti zpochybňují.

K významnému vlivu rozvodu se ve své studii, která sleduje po dobu 25 let jedince, jimž se rodiče rozvedli, přiklání Wallerstein. Na základě hloubkových rozhovorů se skupinou 131 dětí a jejich rodin dospěla k závěru, že *„rozvod je zkušenost, která vám změní život. Po rozvodu je dětství jiné. Dospívání je jiné. Dospělost – i s rozhodnutím si někoho vzít nebo ne a zda mít nebo nemít děti – je jiná. Bez ohledu na to, jestli je konečný výsledek dobrý nebo ne, je celá dráha života jedince hluboce ovlivněna právě rozvodem“* (Wallerstein 2002, s. 33).

Podobně jako Wallerstein nahlíží na problematiku také Clarke-Stewart a Brenato (2006). Autorky konstatují, že rozvod pro děti nepřináší žádnou výhodu. Na rozdíl od rodičů, kteří mohou rozvodem získat nové možnosti, ať už v osobním životě, či v kariéře, pro děti je podle autorek rozvod *„naprostá ztráta, která otočí jejich život vzhůru nohama“* (Clarke-Stewart, Brenato 2006, s. 106).

Někteří další autoři tento názor nesdílejí a přiklání se ke stanovisku, že za rozdíly mezi dětmi z rozvedených a nerozvedených rodin jsou odpovědné jiné faktory než rozvod manželství. Příčinu přičítají především osobnostním charakteristikám rodičů, problémovému rodičovství, manželským konfliktům před rozvodem nebo genetickému vlivu.

Příkladem mohou být zjištění vycházející z teorie behaviorismu a vývojové psychologie, která představila Harris (1995). Zásadní vliv na změnu chování a osobnost dítěte podle ní nese genetická dědičnost a vrstevnická skupina. Oproti tomu chování a jednání rodičů připisuje pouze malý vliv. *„Socializace je důležitá, ale je to jen polovina příběhu“* (Harris 1998, s. 369). Za vývoj osobnosti dítěte je podle Harris (1995) odpovědné nejen prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, a primární rodina, ale především dědičný faktor, který podle autorky utváří 40 až 50 % osobnostních charakteristik. Harris (1995) dále zmiňuje, že dědičná může být i samotná rozvodovost. Autorka upřesňuje, že se nedědí tendence k rozvodu, ale určité rizikové charakteristiky. Jako příklad uvádí impulzivitu nebo tendenci k alkoholismu, které se mohou na pozdějším rozvodu významně podílet (Harris 1995).

Giddens uvádí, že „u dětí, jejichž rodiče se rozvedli, je možné nalézt malé, ale trvalé rozdíly oproti dětem ze srovnatelných sociálních skupin, jejichž rodiče spolu zůstali“ (Giddens 1999, s. 167). Upozorňuje ale na skutečnost, že není snadné posoudit dopad rozvodu vzhledem k tomu, že pro děti může být problémem i setrvání v rodině, ve které se rodiče nerozvedou, ale přetrvávají mezi nimi konfliktní a problémové vztahy (Giddens 1999). Podle Šťastné (2006) posouzení situace a zobecnění dopadů rozvodu znesnadňují rozdíly, které mezi dětmi pocházejícími z rozvedených rodin panují. Ukazuje se, že zatímco pro některé děti je rozvod jejich rodičů výrazným životním milníkem a jsou jim do značné míry ovlivněny, jiné děti mohou být těchto následků ušetřeny.

Amato a Booth (2000) dochází k závěru, že vliv rodiny sice prostupuje všemi fázemi života, ale kvůli mnoha nepředvídatelným událostem v lidských životech je průměrný dlouhodobý vliv rozvodu na děti spíše mírný než silný. „I když je problematická původní rodina nevýhodou, její dlouhodobý dopad je podmíněn různými faktory zahrnujícími vrozenou povahu dětí, jiné zdroje nebo stresory v prostředí, jedinečné zážitky a vlastní intimní vztahy“ (Amato, Booth 2000, s. 36).

1.3.2 Faktory ovlivňující dopad rozvodu na děti

Jak již zmiňuji výše, z dosavadního výzkumu vyplývá, že rozvod rodičů nezanechává vždy shodné dopady na životní dráhu dětí (Šťastná in Hamplová, 2006). Konkrétní následky rozpadu manželství rodičů na děti závisejí na různých faktorech. Giddens (1999) a Možný (2008) uvádějí jako jeden ze zásadních faktorů věk dítěte při rozvodu rodičů, který je důležitým faktorem také pro výzkumné šetření v této práci. Další autoři zmínění níže doplňují pohlaví dětí, míru konfliktu mezi rozvádějícími se rodiči a situaci po rozvodu.

Podrobně se ve své knize věnují rozvodu z hlediska věku dítěte Novák a Průchová (2007), kteří popisují jednotlivé fáze, v nichž se může dítě při rozvodu nacházet. Podle autorů může být dítě rozvodem ohroženo již během těhotenství, kdy hrozí předčasný porod a riziko vývojového opoždění. Na novorozence je přenášena psychická nepohoda rodičů, u tříletých dětí se může objevovat strach z odloučení a dítě se může obviňovat ze zavinění rozvodu. U šestiletých dětí se může vyskytovat zvýšená agrese a problémy ve škole. Desetileté děti mohou trpět pocitem ztráty a závidět svému okolí kompletní rodinu. S nástupem puberty se děti mohou snažit situace využít i zneužít, například prostřednictvím vydírání rodičů. Kolem patnáctého roku dítěte

autoři upozorňují na problém s udržení autority a riziko zneužívání návykových látek a sexuální promiskuity (Novák, Průchová, 2007). Někteří další autoři dále potvrzují, že ani adolescenti nejsou negativních vlivů způsobených rozvodem rodičů ušetřeni (Matějček, Dytrych, 2002).

Je velmi obtížné určit bezpečný věk dětí, ve kterém by byly prokazatelně méně zranitelné vůči rozvodu rodičů a plně jej pochopily. Autoři jsou ohledně stanovování jednoznačných věkových hranic velmi opatrní. Věková hranici, se kterou dále pracují v praktické části práce, vychází z longitudinálního průzkumu, který provedli Kiernan a Cherlin (1999). Autoři došli k závěru, že pokud rozvod rodičů proběhl až po 20. roce života dítěte, významně se snižuje pravděpodobnost, že by měl na děti zásadní dopad. Uvádějí, že v případě rozvodu rodičů u jedinců starších 20 let nehrozí zvýšené riziko rozpadu jejich vlastního manželství. Toto tvrzení zdůvodňují tím, že mladí lidé již většinou nežijí ve společné domácnosti se svými rodiči, ale ve vlastní, díky čemuž nemusejí být výrazněji ovlivněni vzniklou rodinnou situací a chováním rodičů. Také se rozvod rodičů s větší pravděpodobností uskuteční až poté, co za sebou mají své první vztahy. Autoři uvádějí, že ve skupině jedinců, kteří zažili rozvod rodičů do 20 let věku, nenalezli žádnou další konkrétní věkovou hranici, dle které by měl rozvod rodičů výrazně vyšší nebo nižší dopad (Kiernan, Cherlin, 1999).

Zda rozvod rodičů rozdílně dopadá na chlapce a dívky z rozvedených rodin, ve své práci rozebírá Bradáčová (2014). Podle autorky je důležitým prvkem rozvodu svěřením dětí do výhradní péče matky, které ve většině případů nastává. Chlapci mohou tuto situaci snášet více negativně, protože pociťují absenci mužského vzoru. Naopak dívky mohou sblížení s pečující matkou vnímat pozitivně, jak prokázala také kvalitativní studie Arditti (1999).

Dalším důležitým faktorem ovlivňujícím dopad rozvodu na děti je podle Giddense (1999) intenzita předchozího konfliktu mezi rodiči, ale také přítomnost a podpora blízkých příbuzných. Podobně také Amato a Booth (2000) přikládají zásadní význam přítomnosti konfliktů a doplňují také vztah mezi dětmi a rodiči. V případě, kdy se manželství rodičů rozpadá, závisí podle autorů dopady rozvodu na děti z velké míry na přítomnosti a intenzitě rodičovských sporů. Dále upozorňují, že na děti mohou mít významný vliv faktory po rozvodu. Do této kategorie řadí rozhodnutí o přidělení dětí do péče, stěhování dětí po rozvodu nebo nový sňatek rodičů. Důležité je také, jakým způsobem spolu bývalí partneři, rodiče dítěte, po rozchodu vycházejí a kooperují.

1.3.3 Oblasti dopadu rozvodu rodičů na děti

Rozvod rodičů může negativně ovlivnit jedince v různých oblastech života. Výzkumy ukazují, že se nejedná pouze o oblast partnerských vztahů, podrobně rozebranou v další části práce, ale o široké pole dalších, méně či více závažných, problémů.

Děti z rozvedených rodin mají podle Amata a kolegů (1995) více emočních a sociálních problémů než děti z nerozvedených rodin. *„Děti mívají po rozvodu rodičů pocity zavržení, trpí depresemi, upadají do zmatku, vytvářejí si fantastické hypotézy vysvětlující rozpad rodičovského manželství, nekriticky se staví po bok jednomu z rodičů a ke druhému zaujímají nepřátelský postoj“* (Matoušek 1993, s. 83).

Také Clarke-Stewart a Brenato (2006) vyzorovaly na dětech z rozvedených rodin oproti dětem z manželství nezasazených rozvodem více problémů s chováním. Podle autorek vykazují také více emočních, sociálních, zdravotních a studijních problémů.

Rozlišení oblastí dopadu rozvodu se ve své práci podrobně věnuje Glajchová (2012). Autorka kromě dopadu na hodnoty a postoje rozlišuje dopad rozvodu rodičů na oblast životní dráhy jedince. Zaměřuje se především na partnerské vztahy, konkrétněji tedy na výběr partnera, manželství a rodinu. Zmiňuje také dopad na oblast socioekonomického statusu, který je dle autorky zprostředkovaný ekonomickými těžkostmi rozvedených rodičů. Jako další oblast autorka uvádí sociální role a socializaci jedince z rozvedené rodiny. V tomto případě se může rozvod rodičů promítnout především do nedostatečného naučení manželských rolí. Stejně tak může být problémem interpersonální chování, u kterého je možným následkem rozvodu vývoj nevhodných rysů a vzorců chování.

Hubatková (2012) shodně konstatuje, že se rozvod rodičů negativně odráží na vlastních partnerských vztazích dětí. Autorka dále konkretizuje, že jedinci z rozvedených rodin dosahují celkově nižšího vzdělání, zastávají povolání s nižší prestiží a mají sníženou úroveň životního standardu.

Šťastná (2006) dodává, že se *„u některých dětí mohou vyskytovat problémy v oblasti sexuálních rolí a rozvoje genderové identity, školních výsledků, psychologického přizpůsobení a v některých případech také obtíže s kontrolováním agresivity.“* (Šťastná in Hamplová 2006, s. 179).

1.3.4 Kladné dopady rozvodu rodičů na jedince z rozvedených rodin

Pro objektivní hodnocení dopadů rozvodu rodičů je třeba zmínit, že tato událost nemusí vždy znamenat pro dítě změnu k horšímu. Z poznatků některých autorů vyplynulo, že jsou v určitých případech zaznamenány také pozitivní důsledky rozvodu manželství rodičů.

Tato skutečnost se týká především dětí, které byly v častých případech součástí konfliktních situací mezi rodiči. Amato a Booth (2000) popisují situace, ve kterých děti vyrůstají v konfliktním prostředí a manželství rodičů vnímají jako nešťastné, takže se rozvod jeví jako jediné možné řešení. V případě intenzivního a dlouhodobého konfliktu mezi rodiči představuje rozvod pro děti možnost, jak uniknout z problematického domácího prostředí. Pokud se po rozvodu situace mezi rodiči uklidní, dítě si může uvědomit, že je pro něj nastalá situace změnou k lepšímu.

Jako jeden z dalších příkladů může sloužit kvalitativní studie Arditti (1999), zmiňovaná již v kapitole 1.3.2. Podle této studie uvádí mnoho dětí z rozvedených rodin sblížení se svým pečujícím rodičem. Především dcery svěřené do péče matky hodnotily, že se jejich vzájemný vztah prohloubil. Tento poznatek je podle Amata a Booth (2000) v souladu s některými kvantitativními pracemi. Podle autorů se však vysoká míra manželského konfliktu vyskytuje pouze u menšiny rozvodů. Z výše uvedeného podle nich vyplývá, že převažují případy, kdy rozvod dětem ubližuje, než případy, kdy vede ke zlepšení jejich situace.

1.3.5 Dlouhodobý dopad rozvodu rodičů na jedince z rozvedených rodin

Rozdílné pohledy autorů se objevují také v problematice krátkodobých a dlouhodobých dopadů rozvodu. V otázce, zda si jedinci pocházející z rozvedených rodin přenášejí následky z rozpadu manželství svých rodičů do vlastní dospělosti, je možné pozorovat dva odlišné přístupy. Někteří autoři vidí rozvod jako krizi, po jejímž překlenutí se stav dětí zlepšuje, jiní ho naopak vnímají jako chronickou zátěž a rizikový faktor pro mnohačetné problémy v dospělosti.

Amato (1999) zmiňuje studie, které zpracovali autoři Bussell (1995), Frost a Pakiz (1990) a Goldberg a kol. (1992). V nich dospěli k závěru, že problémy dětí po rozvodu s časem klesají. K dosti odlišným zjištěním vedla například longitudinální studie Cherlina a kolegů (1995), kteří zjistili, že rozdíl v psychické pohodě mezi dětmi z rozvedených a nerozvedených rodin se s postupem času zvětšil, nikoliv zmenšil.

Podle Wallerstein (2002) se rozvodová zátěž během let hromadí a závažnější následky se projevují především až v dospělosti v souvislosti s navazováním vlastních partnerských vztahů. Taktéž Amato (1999) se přiklání k tomu, že rozvod rodičů může v dospělosti negativně působit například na oblast socioekonomického statusu, subjektivní pohody a především vlastních partnerských vztahů.

Výše zmíněné poznatky značí, že přestože se může zdát, že se stav dětí po rozpadu manželství rodičů zlepšuje, v dospělosti se mohou projevit zpožděné následky.

1.3.6 Dopad rozvodu rodičů na partnerský život dětí

Partnerské vztahy jedinců, kteří mají zkušenost s rozvodem rodičů, rozebírá ve svých studiích řada autorů. Z výzkumů, které uvádím níže, vyplynulo, že za základní rozdíly mezi dětmi pocházejícími z rozvedených a nerozvedených rodin lze považovat brzký vstup jedinců z rozvedených rodin do manželství, preferenci nesezdaného soužití a vyšší rozvodovost jejich manželství.

Ross s Mirowskym (1999) nahlíží na vztahy jedinců, kteří pocházejí z rozvedených rodin, jako na méně stabilní a uspokojujivé. Podle autorů děti z rozvedených manželství uzavírají sňatky dříve a následně se v častější míře rozvádějí a do manželství znovu vstupují.

Oproti dětem z nerozvedených rodin žijí tito jedinci častěji v nesezdaném soužití (Bumpass, Sweet, Cherlin 1989 cit. podle Šťastná, 2006). Na preferenci alternativ manželství, jako je kohabitace, upozorňují rovněž autoři Cunningham a Thorton (2006).

Podle Giddense (1999) děti, které prožily rozvod svých rodičů, vykazují v dospělosti vyšší pravděpodobnost, že i jejich vlastní manželství skončí rozvodem. S tímto tvrzením jsou v souladu také další dosavadní studie věnující se sociální dědičnosti rozvodového chování. Dokládají, že jedinci pocházející z rozvedených rodin mají zvýšenou pravděpodobnost rozpadu svého vlastního partnerského vztahu (Bumpass, Sweet 1972; Kiernan 1986; McLanahan, Bumpass 1988 cit. podle Šťastná 2006). Ke stejnému závěru vedla dvougenerační longitudinální studie Amata (2004), která se snaží o vysvětlení manželské nestability u jedinců z rozvedených rodin. Tato studie přinesla zjištění, že rozvod rodičů u dětí přibližně zdvojnásobil pravděpodobnost rozvodu jejich vlastního manželství. Tyto výsledky naznačují, že lidé s rozvedenými rodiči vykazují zvýšené riziko, že jejich manželství skončí rozvodem.

Wallerstein (2002) u jedinců, kteří mají zkušenost s rozvodem rodičů, vyzorovala jejich špatná rozhodnutí ve vztazích. Při vzniku problémů ve vztahu podle autorky neprojevují snahu je řešit. Za možnou příčinu tohoto fenoménu autorka považuje absenci dobrého příkladu, který děti u svých rodičů nenacházejí. Děti se neidentifikují s rodiči jako samostatnými jedinci, ale ani se vztahem mezi nimi. Tento chybějící dobrý příklad může následně negativně ovlivňovat jejich vlastní partnerské vztahy.

Podobně jako Wallerstein také Gardner (1991) upozorňuje na nepřítomnost dobrého vzoru, který by dětem z rozvedených rodin dopomohl k funkčnímu dlouhodobému vztahu. Na roli příkladu se soustředí také Matoušek (1993). Podle autora jsou důležitým prvkem nevědomá očekávání, která si lidé do vztahu přenášejí. V nich může figurovat osoba rodiče, která může sloužit jako pozitivní, ale také jako odstrašující příklad.

Amato a kolegové (1995) dále upozorňují na dlouhodobé vystavování dítěte manželským konfliktům zmiňované již v kapitole 1.3.2. Podle autorů může konfliktní chování u rozvádějících se rodičů vytvářet predispozice k následným vlastním manželským konfliktům u dětí.

Výše uvádím, jaké odlišnosti v rámci partnerských vztahů je možné u dětí z rozvedených rodin pozorovat. V následující kapitole se zaměřím na dosavadní poznatky o postojích těchto jedinců k partnerským vztahům.

1.4 Postoje jedinců pocházejících z rozvedených rodin k nesezdanému soužití, manželství a rozvodu

Jednou z uvažovaných intervenujících proměnných ovlivňujících odlišnosti v partnerských vztazích u dětí, které zažily rozvod rodičů, jsou podle Šťastné (2006) právě postoje těchto jedinců.

Tvrzení, že pozitivní postoj pro vstup do manželství se připravuje již od dětství, nacházíme například u Říčana (2014). Ten dále uvádí, že: „*manželské štěstí rodičů je podmínkou, aby dítě zařadilo manželství jako samozřejmost do svého životního scénáře*“ (Říčan 2014, s. 248). V souladu s tímto poznatkem jsou empirická šetření Hamplové a Pikáلكové (2002), která zachycovala rodinnou historii respondentů. Ukázalo se, že manželství bylo ve větší míře podporováno těmi, jejichž rodiče se nerozvedli a kteří

uváděli jejich soužití jako spokojené. Naopak jedinci z rozvedených rodin projevovali ve větší míře podporu nesezdanému soužití.

K podobnému závěru dospěly také některé zahraniční studie. Například výzkumné šetření Tasker (1992), která se ve své studii zabývala skupinou 306 mladých lidí ve věku 17–18 let. Studie přinesla zjištění, že děti z rozvedených rodin mnohem častěji tvrdí, že po zkušenosti s rozvodem rodičů nemají v plánu někdy v budoucnu do manželství vstoupit. Vykazovaly negativnější postoj k manželství a ve větší míře preferovaly nesezdané soužití. Podle výsledků empirických šetření Hamplové a Pikálkové (2002) faktor rozvodu rodičů zvyšoval u žen pravděpodobnost, že prvním partnerstvím bude nesezdané soužití, o 20 %.

Tyto výsledky potvrzují Cunningham a Thorton (2006), podle kterých vede sledování nešťastného manželství rodičů dítě v dospělosti k vyhledání různých alternativ manželství. Jedinci, kteří prožili rozvod svých rodičů, mohou dojít k přesvědčení, že rozvod je jediné možné vyústění manželství a v budoucnu potká i je. Někteří se tak mohou rozhodnout do manželství nevstupovat vůbec a preferují nesezdané soužití jakožto alternativu manželství.

Odlíšným jevem je touha jedinců z rozvedených rodin po úspěšném manželství, k jehož naplnění jim však mohou chybět důležité předpoklady. Na názor, že negativní postoj k manželství není u dospělých dětí z rozvedených rodin univerzální skutečností, narážíme i u Giddense (1999). Ten v tomto kontextu interpretuje studii 116 dětí z rozvedených manželství z výše zmiňované výzkumné skupiny Wallerstein. V této studii se ukázalo, že jedinci pocházející z rozvedených rodin mohou zastávat pozitivní postoj ke vdávání či ženění a snažit se do manželství nejen vstoupit, ale také si ho, na rozdíl od svých rodičů, i udržet.

Šťastná (2006) uvádí studie, které prokázaly, že někteří jedinci pocházející z rozvedených rodin neodmítají uzavřít sňatek a vstupují do manželství dokonce dříve než lidé, jejichž rodiče se nerozvedli. Podle Glenna a Kramera (1987) vede tyto jedince k dřívějšímu vstupu do manželství touha po citu, kterého se jim v rodině nedostává. Případně se podle autorů snaží uniknout z nepříznivé rodinné situace a založit si tak vlastní rodinu, díky které by dosáhli emočního naplnění. Na druhou stranu právě brzký neuvážený vstup do manželství může předznamenat vyšší riziko budoucího rozvodu. To může být ještě navýšeno dalším rizikovým faktorem, kterým jsou podle Amata (1987)

postoje těchto jedinců k rozvodu. Ve své studii totiž dochází k poznání, že děti pocházející z rozvedených manželství zastávají v dospělosti relativně liberální postoj k rozpadu manželství.

Podle Šťastné (2006) může vést zkušenost s rozpadem manželství rodičů ke zpochybňování manželství jako stabilního trvalého závazku. *„Rozvod rodičů však ovlivňuje postoje dětí také přímo – sledováním rozvodu rodičů se děti v první řadě naučí, že tento způsob může být řešením manželských problémů“* (Šťastná in Hamplová 2006, s. 182).

Také Amato u těchto jedinců pozoruje relativně slabý závazek k normě celoživotního manželství. Jedinci z rozvedených rodin hodnotí rozvod méně negativně než lidé pocházející z rodin nerozvedených (Amato 1987).

Podle Gardnera (1991) vnímají jedinci pocházející z rozvedených manželství lidské vztahy jako nestabilní. Amato a DeBoer (2001) ve své studii konstatují, že děti z rozvedených rodin vyrůstají s postojem, že manželství netrvá věčně, může být zrušeno a rozvod je řešením, jak nezůstat ve vztahu, který již není vyhovující.

2 Empirická část

V první kapitole 2.1 praktické části představuji cíl práce a formuluji hypotézy, jež budou následně ověřeny na základě výsledků provedené analýzy.

Následuje popis dat, která jsou analyzována. Dále jsou v kapitole Hodnocení kvality výzkumu charakterizovány metody a operacionalizace proměnných.

Další kapitola obsahuje výsledky logistické ordinální regresní analýzy a jejich interpretaci. Celá práce je zakončena závěrem, ve kterém shrnuji dosažené poznatky.

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, zda rozvod rodičů ovlivňuje postoj jedinců k manželství, nesezdanému soužití a rozvodu. Zajímá mě, zda se lidé ve společnosti České republiky, kterým se do 20 let jejich věku rodiče rozvedli, liší ve svých postojích k manželství, rozvodu a nesezdanému soužití od lidí, kterým se rodiče do 20 let jejich věku nerozvedli. Dále o nich zjednodušeně hovořím jako o jedincích pocházejících z rozvedených a nerozvedených rodin. Cíl naplňuji prostřednictvím ověření předem stanovených hypotéz odvozených z teoretické části práce.

Formulace hypotéz

Podle Říčana (2014) je šťastné manželství rodičů důležitým předpokladem pro pozitivní vztah k tomuto svazku. Vzhledem k tomu předpokládám, že jedinci z rozvedených rodin, budou zastávat negativnější postoj k instituci manželství, která v případě jejich rodičů selhala.

Uvažuji, že pokud jedinci z rozvedených rodin vykazují obavy ze vstupu do sňatku, budou preferovat alternativní typy soužití. Hamplová a Pikálková (2002) vyzorovaly u jedinců z rozvedených rodin menší míru podpory pro instituci manželství. Předpokládám proto, že budou mít tito jedinci tendenci k pozitivnějšímu postoji k nesezdanému soužití a budou ho ve vyšší míře ho schvalovat.

Jedinci z rozvedených rodin se rozvádějí častěji než jedinci z nerozvedených rodin. Podle Šťastné (2006) je jedním z faktorů odpovědných za vyšší rozvodovost manželství jedinců z rozvedených rodin jejich postoj k rozvodu. Předpokládám proto, že budou v případě problémů v manželství zastávat liberálnější postoj k rozvodu a budou mu více nakloněni.

Na základě teoretické části této práce jsem formulovala hypotézy o postojích jedinců, kteří pocházejí z rozvedených rodin, k manželství, rozvodu a nesezdanému soužití následujícím způsobem:

Centrální hypotézy

H1 Lidé, kteří pocházejí z rozvedených rodin, se ve svých postojích k manželství, nesezdanému soužití a rozvodu liší ve srovnání s lidmi, kteří z rozvedených rodin nepocházejí.

Pracovní hypotézy

H1: Lidé z rozvedených rodin budou zastávat postoj, že nesezdané soužití je v pořádku, více než lidé pocházející z nerozvedených rodin.

H10: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k nesezdanému soužití.

H2: Lidé pocházející z rozvedených rodin budou zastávat postoj, že rodiče nemusejí být manželé více než lidé z nerozvedených rodin.

H20: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k uzavření manželství mezi rodiči.

H3: Lidé pocházející z rozvedených rodin budou zastávat postoj, že nesezdaní lidé by spolu neměli žít, méně než lidé pocházející z nerozvedených rodin.

H30: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k soužití nesezdaných lidí.

H4: Lidé pocházející z rozvedených rodin budou zastávat postoj, že pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů méně než lidé pocházející z nerozvedených rodin.

H40: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci ke sňatku rodičů.

H5: Lidé pocházející z rozvedených rodin zastávají postoj, že manželství je zbytečné více než lidé pocházející z nerozvedených rodin.

H50: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k instituci manželství.

H6: Lidé pocházející z rozvedených rodin budou zastávat postoj, že rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje více než lidé pocházející z nerozvedených rodin.

H60: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k přijatelnosti rozvodu.

Při testování hypotéz je třeba určit hladinu významnosti alfa (α). Testování statistické významnosti jsem provedla na hladině významnosti alfa 0,05, kterou lze považovat za standardní v případě společenského výzkumu (Řeháková, 2000).

2.2 Sběr a popis dat

Pro empirické šetření jsem se rozhodla zvolit sekundární analýzu již vzniklého datového souboru Naše společnost z února 2017. „*Sekundární analýza dat je výzkumná metoda, při které analyzujeme soubor dat sesbíraný jinými autory*“ (Giddens 1999, s. 520). Tento způsob jsem zvolila z důvodu vysoké časové a finanční náročnosti provedení takto rozsáhlého výzkumu, který by nebylo v mých silách realizovat. Využívám strategii retrospektivní interpretace, která umožňuje výzkumníkovi využít již sesbíraná data k zodpovězení nových výzkumných otázek (Hendl, 2004).

Jsem si vědoma, že je třeba v případě sekundární analýzy již existujících dat počítat s jistými omezeními. Sběru dat, které použiji pro sekundární analýzu, jsem se neúčastnila, tudíž nemohu nijak zasáhnout do jejich podoby – nemohu doplnit další potřebná data do datového souboru nebo ovlivnit výskyt chyb. Jsem také limitována již stanovenou podobou výroků a fakt, že zmíněný výzkum nebyl sesbírán pro účely mého šetření se odráží i v jejich formulaci. Pokud by byl výzkum cílen přímo na mou problematiku, bylo by možné baterii otázek vhodně doplnit. Vzhledem k tomu jsem vyřadila některé výroky, které se přímo netýkaly tématu mé práce, a naopak jsem se musela smířit se skutečností, že nemusejí být k dispozici odpovědi na všechny vhodné otázky.

Výchozím zdrojem pro sekundární analýzu dat v této práci je výzkum Postoje českých občanů k manželství a rodině. Výzkum byl realizován Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., a zpracován byl Jarmilou

Pileckou. Výzkumné šetření proběhlo v rámci kontinuálního výzkumu veřejného mínění Naše společnost ve dnech 6.–19. února 2017. Zmíněný výzkum jsem se rozhodla zvolit vzhledem k tomu, že jsou v něm respondenti dotazováni na rozvod svých rodičů, postoje k určitým aspektům partnerských vztahů a také se jedná o poměrně aktuální data.

V šetřeních Naše společnost jsou reprezentativnímu vzorku obyvatel České republiky pokládány otázky, které zjišťují postoje respondentů na aktuální nebo stálá témata. Výzkum Postoje českých občanů k manželství a rodině, který je součástí šetření Naše společnost z února 2017, se konkrétně zaměřuje na vybrané otázky týkající se rodinného a partnerského života. V průběhu výzkumu Postoje českých občanů k manželství a rodině tazatelé zkoumali míru souhlasu respondentů s vybranými výroky. Objevilo se zde například tvrzení: „Manželství je zbytečné“, „Soužití bez sňatku je v pořádku“ nebo „Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje“ (ČSDA, 2017, [online]).

Metodou sběru dat v tomto výzkumu byl osobní rozhovor tazatele s respondentem a výzkumným nástrojem byl standardizovaný dotazník. „*Osobní dotazování zvyšuje návratnost a také je pravděpodobnější, že je dotazována skutečně osoba, která byla vybrána do vzorku*“ (Disman 2009, s. 141). Originální dotazníky jsou k dispozici na stránkách ČSDA v sekci CVVM.

Pokud se jedná o parametry výzkumu, tohoto šetření se účastnilo 1023 osob reprezentující obyvatelstvo České republiky starší 15 let. V případě každé logistické ordinální regresní analýzy byl určitý počet respondentů vyřazen. Důvodem bylo, že dotyční na otázku neodpověděli, případně odpovědět nedokázali nebo odmítli. Respondentům bylo v rámci výzkumu umožněno využít odpověď „nevím“, kterou mohli uplatnit, pokud nedokázali na otázku odpovědět a nemuseli tak znehodnocovat výzkum náhodně zvolenými odpověďmi. V případě každé závislé proměnné došlo z důvodu využití odpovědi „nevím“, případně jiného odmítnutí odpovědi, ke zmenšení výzkumného vzorku.

Respondenti byli vybráni kvótním výběrem, což je výběr, který ve vzorku napodobuje vlastnosti populace, které známe (Disman, 2009). V tomto šetření byly kvóty stanoveny následovně: kraj, velikost místa bydliště, pohlaví, věk a vzdělání

(ČSDA 2017). Vzhledem k tomu, že jsou data, o která se analýza opírá, reprezentativní, jsou výsledky zobecnitelné pro českou populaci.

Způsobem sběru dat byla kombinace technik „CAPI“ a „PAPI“. Při aplikaci techniky „CAPI“ se odpovědi respondenta zaznamenávají do počítače, v případě techniky „PAPI“ jsou odpovědi zaznamenány do papírového dotazníku. Technika „PAPI“ byla zastoupena v 70,8 %, technika „CAPI“ ve zbylých 29,2 % (ČSDA 2017).

Data z výzkumu Postoje českých občanů k manželství a rodině z února 2017 jsou uložena v datovém katalogu NESSTAR a jsou z Českého sociálněvědního datového archivu přístupná online (ČSDA 2017).

2.3 Představení výzkumného vzorku

Níže uvádím tabulky, které blíže specifikují strukturu výzkumného vzorku.

Tabulka č. 1 – Struktura vzorku podle pohlaví respondentů

IDE.8 Pohlaví	Kód	% z celku
muž	1	48,4
žena	2	51,6
Celkem		100,0

Pozn. Respondent uvedl své pohlaví z přípustných možností muž, nebo žena.

Tabulka č. 2 – Struktura vzorku podle vzdělání respondentů

t_VZD – Transformované vzdělání (4 kat.)	Kód	% z celku
(neúplné) základní	1	17,8
střední bez maturity a vyučení	2	34,9
střední s maturitou	3	32,2
VOŠ, Bakalářské a VŠ	4	14,8
BEZ ODPOVĚDI	0	0,4
Celkem		100,0

Pozn. Na základě doslovného znění otázky „Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?“ uvedl respondent své nejvyšší ukončené vzdělání. Respondenti byli dle svého vzdělání zařazeni do čtyř kategorií v následujícím znění: „neúplné (základní)“, „střední bez maturity a vyučení“, „střední s maturitou“, „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Tabulka č. 3 – Struktura vzorku podle věku respondentů

t_VEK_5 - transformovaný věk – 5 kategorií	Kód	% z celku
15–19	1	6,6
20–29	2	15,1
30–44	3	27,2
45–59	4	23,4
60+	5	27,6
BEZ ODPOVĚDI	0	0,2
Celkem		100,0

Pozn. Na základě doslovného znění otázky: „Kolik je Vám let?“ uvedl respondent svůj současný věk. Pro účely tabulky byli respondenti zařazeni do pěti věkových kategorií, která jsou převzata z dat Naše společnost z února 2017. V samotné analýze je s věkem nakládáno jako se spojitou proměnnou.

Tabulka č. 4 – Struktura vzorku podle rodinného stavu respondentů

IDE.3a Stav	Kód	% z celku
svobodný, svobodná	1	28,5
ženatý, vdaná (registrované partnerství)	2	49,2
rozvedený, rozvedená	3	12,8
vdovec, vdova	4	9,4
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	7	0,1
Celkem		100,0

Pozn. V případě rodinného stavu respondent odpovídal, zda je: „svobodný, svobodná“, „ženatý, vdaná (příp. v registrovaném partnerství)“, „rozvedený, rozvedená“, „vdovec, vdova“. Respondenti, kteří odmítli odpovědět, byli z analýzy vyřazeni

Tabulka č. 5 – Struktura vzorku podle rozvodu rodičů respondentů

IDE.68 Věk při rozvodu rodičů	% z celku
Rodiče se rozvedli do 20 let jeho věku	15,9
Rodiče se do 20 let jeho věku nerozvedli	79,1
NEVÍ	2,0
BEZ ODPOVĚDI	1,8
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	1,2
Celkem	100,0

Pozn. Na základě doslovného znění otázky: „Pokud se Vaši rodiče rozvedli, kolik Vám bylo let?“ uvedl respondent svůj věk při rozvodu rodičů, případně, odpověděl, že se rodiče nerozvedli. Respondenti byli pro účely výzkumu zařazeni do skupiny, které se rodiče do 20 let věku rozvedli a do skupiny, které se rodiče do 20 let nerozvedli. Respondenti, kteří věk při rozvodu rodičů neuvěděli, byli z analýzy vyřazeni.

V následujících tabulkách představuji rozložení odpovědí u výroků, které slouží jako závislé proměnné a indikátory. V každé tabulce je uvedeno, jak byla varianta kódována.

Tabulka č. 6 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Soužití bez sňatku je v pořádku.“

OV.61c Výrok – Soužití bez sňatku je v pořádku	Kód	% z celku
rozhodně souhlasí	1	23,0
spíše souhlasí	2	32,9
ani souhlas ani nesouhlas	3	26,7
spíše nesouhlasí	4	11,5
rozhodně nesouhlasí	5	3,1
NEVÍ	9	2,3
BEZ ODPOVĚDI	0	0,2
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	7	0,2
Celkem		100,0

Pozn. Respondenti, kteří odpověděli „nevím“ nebo odmítli odpovědět, byli z analýzy vyřazeni.

Tabulka č. 8 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Nesezdání lidé by neměli spolu žít.“

OV.61g Výrok - Nesezdání lidé by neměli spolu žít	Kód	% z celku
rozhodně souhlasí	1	1,5
spíše souhlasí	2	7,0
ani souhlas ani nesouhlas	3	18,9
spíše nesouhlasí	4	29,3
rozhodně nesouhlasí	5	41,8
NEVÍ	9	1,1
BEZ ODPOVĚDI	0	0,1
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	7	0,3
Celkem		100,0

Pozn. Respondenti, kteří odpověděli „nevím“ nebo odmítli odpovědět, byli z analýzy vyřazeni.

Tabulka č. 7 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Rodiče nemusejí být manželé.“

OV.61e Výrok – Rodiče nemusejí být manželé	Kód	% z celku
rozhodně souhlasí	1	17,5
spíše souhlasí	2	30,4
ani souhlas ani nesouhlas	3	28,9
spíše nesouhlasí	4	14,4
rozhodně nesouhlasí	5	6,5
NEVÍ	9	2,1
BEZ ODPOVĚDI	0	0,2
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	7	0,1
Celkem		100,0

Pozn. Respondenti, kteří odpověděli „nevím“ nebo odmítli odpovědět, byli z analýzy vyřazeni.

Tabulka č. 9 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů.“

OV.61h Výrok - Pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů	Kód	% z celku
rozhodně souhlasí	1	6,6
spíše souhlasí	2	18,3
ani souhlas ani nesouhlas	3	24,9
spíše nesouhlasí	4	26,3
rozhodně nesouhlasí	5	22,2
NEVÍ	9	1,5
BEZ ODPOVĚDI	0	0,1
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	7	0,1
Celkem		100,0

Pozn. Respondenti, kteří odpověděli „nevím“ nebo odmítli odpovědět, byli z analýzy vyřazeni.

Tabulka č. 10 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Manželství je zbytečné.“

OV.61i Výrok – Manželství je zbytečné	Kód	% z celku
rozhodně souhlasí	1	4,2
spíše souhlasí	2	8,3
ani souhlas ani nesouhlas	3	26,5
spíše nesouhlasí	4	27,7
rozhodně nesouhlasí	5	30,8
NEVÍ	9	1,9
BEZ ODPOVĚDI	0	0,3
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	7	0,4
Celkem		100,0

Pozn. Respondenti, kteří odpověděli „nevím“ nebo odmítli odpovědět, byli z analýzy vyřazeni.

Tabulka č. 11 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje.“

OV.61p Výrok – Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje	Kód	% z celku
rozhodně souhlasí	1	28,0
spíše souhlasí	2	46,1
ani souhlas ani nesouhlas	3	15,2
spíše nesouhlasí	4	4,9
rozhodně nesouhlasí	5	2,8
NEVÍ	9	2,4
BEZ ODPOVĚDI	0	0,4
ODMÍTL ODPOVĚDĚT	7	0,1
Celkem		100,0

Pozn. Respondenti, kteří odpověděli „nevím“ nebo odmítli odpovědět, byli z analýzy vyřazeni.

Zdrojem pro tabulky (1-11) jsou data „Naše společnost“ z února 2017.

2.4 Hodnocení kvality výzkumu

V případě kvantitativního výzkumu jsou na závěrečná zjištění kladeny následující požadavky: objektivnost, zobecnitelnost, statistická významnost hypotéz a postupy výběru (Loučková, 2010). Pro kvalitu měření a výzkumu jsou důležité pojmy objektivita, validita a reliabilita.

Objektivita měření je určována tím, jak jsou výsledky nezávislé na výzkumníkovi, tedy zda výzkumník neovlivňuje respondentovy odpovědi (Hendl 2004). Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., uvádí v rámci výzkumu Naše společnost 2017, že sběr dat provedli školení tazatelé tazatelské sítě CVVM. Tito tazatelé byli vyškoleni tak, aby nevyjadřovali svůj názor a respondenty nenaváděli k odpovědím. Vzhledem k tomu, je možné předpokládat, že mnou analyzovaná data kritérium objektivity naplňují. Nelze ale vyloučit, že mohou být odpovědi respondentů ovlivněny samotnou přítomností tazatele.

Významný je požadavek reliability výzkumu. „Reliabilní měření je takové měření, které nám při opakované aplikaci dává shodné výsledky, pokud se ovšem stav pozorovaného objektu nezmění“ (Disman 2002, s. 62). Původ nízké reliability může

spočívat například v tom, že je respondent unavený nebo nemá zájem odpovídat (Hendl, 2004). S tímto bodem je třeba v případě tohoto výzkumu počítat. Vybrané výroky z dat Naše společnost byly součástí rozsáhlé baterie otázek, které se týkaly širokého spektra společenských problémů, tudíž se mohlo stát, že byl respondent ve chvíli, kdy k dotazování došlo, již značně unavený, případně neochotný odpovídat z důvodu náročnosti předchozí série otázek. Na druhou stranu data, se kterými pracuji, představují výzkumný vzorek odpovědí 1023 respondentů. Velikost tohoto vzorku zaručuje menší možnost zkreslení dat vlivem okolností, ve kterých se respondent může aktuálně nacházet a které mohou mít na jeho odpovědi dopad. Zároveň je důležitým předpokladem ke zvýšení reliability již samotný přístup k datům, kdy budeme s možností pochybení výzkumníků provádějících výzkum počítat, a tím přísněji zkoumat metody výzkumů. Na možné ovlivnění výsledků tímto způsobem je však třeba brát ohled.

Jako poslední znak popisující kvalitu výzkumu rozebírám validitu. Validitu můžeme objasnit jako *„posouzení, zdali námi vytvořený měřitelný znak (indikátor) je dobrým a skutečným reprezentantem vlastnosti, kterou chceme změřit“* (Mareš a kol., 2015). Zjednodušeně je tedy možné validní měření definovat jako takové *„které měří skutečně to, co jsme zamýšleli měřit“* (Disman 2002, s. 62). V novějším pojetí odkazuje validita na *„přiměřenost, smysluplnost a užitečnost specifických závěrů, jež se provádějí na základě výsledku měření“* (Hendl 2004, s. 48). Je tak třeba ze změřených výsledků vyvodit správná rozhodnutí.

V případě tohoto výzkumu se jako možný problém jeví nevyrovnaný poměr respondentů z rozvedených a nerozvedených rodin. Pozitivní skutečností je však, že nedošlo k výraznému zmenšení výzkumného vzorku. I přes poměrně choulostivou otázku ohledně věku při rozvodu rodičů byli ochotní odpovědět téměř všichni respondenti. Vhodnost stanovené věkové hranice, podle které jsem v této práci rozdělila jedince jako pocházející z rozvedených a nerozvedených rodin, je také otázkou. Tuto hranici, dle níž jsem rozdělila jedince na ty, kterým se do 20 let rodiče rozvedli a na ty, kterým se do 20 let nerozvedli, jsem stanovila na základě poznatků, ke kterým dospěli autoři Kiernan a Cherlin (1999). Jistě by bylo možné provést rozdělení také jinak, například podle zletilosti nebo průměrného věku 26 let, kdy se podle šetření Eurostatu (2018, [online]) lidé v České republice osamostatňují a odcházejí z domova.

2.5 Popis metody, operacionalizace proměnných

Výzkumnou strategií, kterou ve své práci používám, je kvantitativní výzkum. V případě kvantitativního výzkumu jsou z teoretického zakotvení vyvozovány hypotézy, které jsou poté prostřednictvím sesbíraných dat testovány. Cílem výzkumu je měření sledovaných charakteristik a jejich souvislostí a testování hypotéz (Disman, 2002).

Tato práce ve své kvantitativní části využívá sekundární analýzu dat z výše popsaného výzkumu Postoje českých občanů k manželství a rodině. Data jsou následně analyzována za pomoci programu SPSS Statistics. Byla vytvořena ordinální regresní analýza pro každý výrok (indikátor).

Výzkumnou metodou byla v případě mé práce ordinální regrese. Regresní analýza umožňuje na rozdíl od korelační analýzy testování nelineárních vztahů a výpočet síly vztahu. Pro analýzu dat v této práci jsem se rozhodla pro její využití především proto, že umožňuje přidání třetí proměnné. Ordinální regrese byla vhodná vzhledem k tomu, že mnou analyzovaná data byla převážně kategoriální. Pro každou z osmi závislých proměnných sloužících jako indikátory postoje k manželství, nesezdanému soužití a rozvodu byla vytvořena zvlášť ordinální regrese. Jejich výsledky jsou prezentovány v jednotlivých tabulkách č. 12-17 v kapitole 2.6.

Níže je uveden vzorec ordinální regresní analýzy:

$$Y = \logit (b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + \dots + b_nx_n + \epsilon)$$

Ve vzorci platí:

Y = vysvětlovaná (závislá) proměnná,

b_0 = průsečík osy Y nebo konstantní člen,

$b_1, b_2, b_3, \dots, b_n$ = regresní koeficienty,

$x_1, x_2, x_3, \dots, x_n$ = vysvětlující (nezávislé) proměnné,

ϵ = náhodná složka (chyba),

Vysvětlovanou (závislou) proměnnou (Y) v uvedených ordinálních regresních analýzách jsou jednotlivé výroky z dotazníku, které od respondentů zjišťovaly jejich

postoje k manželství, nesezdanému soužití a rozvodu. Jedná se o výroky a)–f), které jsou uvedeny níže.

Vysvětlující (nezávislou) proměnnou (x_{1-n}) je v uvedených ordinálních regresních analýzách zájmová proměnná rozvod rodičů. Dále byly jako nezávislé proměnné označeny kontrolní proměnné, konkrétně se jedná o respondentův věk, pohlaví, rodinný stav a vzdělání. Proměnné jsou blíže představeny níže a následně se objevují v jednotlivých tabulkách č. 12–17 s výsledky ordinální regresní analýzy.

Rozvod rodičů – Proměnná rozvod rodičů byla vytvořena na základě doslovného znění otázky „Pokud se Vaši rodiče rozvedli, kolik Vám bylo let?“ Respondent mohl odpovědět ve znění udání věku při rozvodu rodičů, „rodiče se nerozvedli“, „odmítl odpovědět“ nebo udal odpověď „nevím“. Respondenty jsem na základě jejich odpovědi rozdělila do dvou skupin. Do první skupiny jsem zařadila jedince, jejichž rodiče se do 20 let jejich věku nerozvedli, do druhé skupiny pak jedince, jejichž rodiče se do 20 let jejich věku rozvedli. Hranici jsem stanovila dle studie představené v kapitole 1.3.2. Podle ní se v tomto věku snižuje pravděpodobnost, že by měl rozvod rodičů na děti výraznější dopad (Kiernan a Cherlin, 1999). Pokud se tedy rodiče respondenta rozvedli až po 20. roce jejich věku, řadím je do skupiny z nerozvedených rodin.

Věk – Na základě doslovného znění otázky „Kolik je Vám let?“ uvedl respondent svůj současný věk.

Pohlaví – Respondent uvedl své pohlaví z přípustných možností muž nebo žena.

Vzdělání – Na základě doslovného znění otázky „Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?“ uvedl respondent své nejvyšší ukončené vzdělání. Respondenti byli dle svého vzdělání zařazeni do čtyř kategorií v následujícím znění: „neúplné (základní)“, „střední bez maturity a vyučení“, „střední s maturitou“, „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Rodinný stav – V případě rodinného stavu respondent odpovídal, zda je „svobodný, svobodná“, „ženatý, vdaná (příp. v registrovaném partnerství)“, „rozvedený, rozvedená“, „vdovec, vdova“.

Postoje respondentů k manželství, nesezdanému soužití a rozvodu jsou hodnoceny na základě toho, jak respondenti odpovídali na výroky, které byly položeny v rámci výše zmíněného šetření Centra pro výzkum veřejného mínění „Naše společnost“. Jednalo se celkem o šestnáct otázek, ve kterých respondenti dávali najevo svůj názor

na rodinu a partnerské vztahy a oblasti kolem nich. Pro účely svého výzkumu jsem počet analyzovaných výroků redukovala na šest, které se nejlépe hodily k tématu mé práce.

K sekundární analýze bylo použito následujících šest výroků týkajících se zkoumané problematiky sloužící jako závislé proměnné a indikátory. Níže jsou uvedeny v pořadí, v jakém jsou k dispozici v původním znění v dotazníku:

a) Soužití bez sňatku je v pořádku.

V dotazníku byl výrok pokládán v následujícím znění: Je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek.

b) Rodiče nemusejí být manželé.

V doslovném znění v dotazníku: Pokud žijí oba rodiče se svými dětmi ve společné domácnosti, není nutné, aby byli manželé.

c) Nesezdání lidé by neměli spolu žít.

V doslovném znění v dotazníku: Není správné, aby spolu žili partneři v jednom bytě, pokud nebyli oddáni.

d) Pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů.

V doslovném znění v dotazníku: Pro výchovu dětí je velmi důležité, aby měli jejich rodiče uzavřen sňatek.

e) Manželství je zbytečné.

V doslovném znění v dotazníku: Manželství je zbytečná instituce.

f) Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje.

V doslovném znění v dotazníku: Když rodina nefunguje, je rozvod přijatelným řešením.

Respondenti vyjadřovali míru souhlasu s výroky na šestibodové škále s možnostmi „rozhodně souhlasím“, „spíše souhlasím“, „ani souhlas, ani nesouhlas“, „spíše nesouhlasím“, „rozhodně nesouhlasím“. Mohli také využít odpověď „nevím“, odmítnout odpovědět nebo ponechat otázku nezodpovězenou. Všem výše zmíněným možnostem bylo v souladu s kvantitativní metodou přiřazeno číslo, čímž bylo dosaženo kvantifikování odpovědí. Odpovědi respondentů byly kódovány následujícími číselnými hodnotami: odpovědi „rozhodně souhlasím“ byla přiřazena hodnota 1, odpovědi „spíše souhlasím“ hodnota 2, odpovědi „spíše nesouhlasím“ hodnota 3, odpovědi „rozhodně nesouhlasím“ hodnota 4. Pro odpověď „nevím“ byla stanovena hodnota 9. V případě nezodpovězení otázky byla využita hodnota 0 a hodnota 7 byla uplatněna, pokud respondent odpovědět odmítl. Popsané kódování bylo využito ve všech tabulkách a v této práci. Respondenti, kteří odpověděli „nevím“, odmítli odpovědět, byli spolu s variantou bez odpovědi z analýzy vyřazeni.

2.6 Výsledky ordinální regresní analýzy

V tabulkách č. 12–17 jsou prezentovány výsledky ordinální regresní analýzy.

Tabulka č. 12 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Soužití bez sňatku je v pořádku.“

	Estimate	Sig.
Threshold = 1	-,215	,606
Threshold = 2	1,355	,001
Threshold = 3	2,850	,000
Threshold = 4	4,550	,000
Věk	,021*	,000
Rozvod rodičů		
Rodiče se nerozvedli	,304*	,049
Pohlaví		
Muž	-,012	,919
Vzdělání		
(Neúplné) základní	,100	,632
Střední bez maturity a vyučení	-,012	,948
Střední s maturitou	-,263	,317
Rodinný stav		
Svobodný, svobodná	-,394	,182
Ženatý, vdaná, (registrované partnerství)	-,011	,961
Rozvedený, rozvedená	-,263	,317
Sig.		,000
Pseudo R-Square Cox and Snell	,077	
Pseudo R-Square Nagelkerke	,082	
Pseudo R-Square McFadden	,028	
Počet dotazovaných	1209	
Platná pozorování	990	

Zdroj: Vlastní výpočty autorky z dat „Naše společnost“ únor 2017

Tabulka č. 13 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Rodiče nemusejí být manželé.“

	Estimate	Sig.
Threshold = 1	-,822	,048
Threshold = 2	,735	,076
Threshold = 3	2,160	,000
Threshold = 4	3,535	,000
Věk	,015*	,002
Rozvod rodičů		
Rodiče se nerozvedli	,434*	,004
Pohlaví		
Muž	,017	,881
Vzdělání		
(Neúplné) základní	-,004	,986
Střední bez maturity a vyučení	,036	,840
Střední s maturitou	-,037	,834
Rodinný stav		
Svobodný, svobodná	-,512	,081
Ženatý, vdaná, (registrované partnerství)	-,075	,741
Rozvedený, rozvedená	-,712*	,007
Sig.		,000
Pseudo R-Square Cox and Snell	,074	
Pseudo R-Square Nagelkerke	,078	
Pseudo R-Square McFadden	,026	
Počet dotazovaných	1209	
Platná pozorování	993	

Zdroj: Vlastní výpočty autorky z dat „Naše společnost“ únor 2017

Pozn.: Referenční proměnné byly v tabulkách vynechány. Referenční proměnnou pro „muž“ je „žena“, referenční proměnnou pro „rodiče se nerozvedli“ je „rodiče se rozvedli“, referenční proměnnou pro kategorii rodinný stav je „vdovec, vdova“, referenční proměnnou pro kategorii vzdělání je „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Jako statisticky významné jsou označeny ty proměnné, u kterých byla zjištěna statistická významnost alespoň 5 %. V tabulce jsou vyznačeny hvězdičkou (*). Testování statistické významnosti bylo provedeno na hladině významnosti alfa 0,05.

Pozn.: Referenční proměnné byly v tabulkách vynechány. Referenční proměnnou pro „muž“ je „žena“, referenční proměnnou pro „rodiče se nerozvedli“ je „rodiče se nerozvedli“, referenční proměnnou pro kategorii rodinný stav je „vdovec, vdova“, referenční proměnnou pro kategorii vzdělání je „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Jako statisticky významné jsou označeny ty proměnné, u kterých byla zjištěna statistická významnost alespoň 5 %. V tabulce jsou vyznačeny hvězdičkou (*). Testování statistické významnosti bylo provedeno na hladině významnosti alfa 0,05.

První testovaná hypotéza tvrdí, že odpověď respondentů patřících do skupiny jedinců pocházejících z rozvedených rodin na výrok „Soužití bez sňatku je v pořádku“ bude statisticky významně nižší než odpověď respondentů pocházejících z nerozvedených rodin. Vzhledem k tomu, že škála odpovědí byla stanovena od jedné do pěti, přičemž číslo jedna představuje odpověď „rozhodně souhlasí“ a pět „rozhodně nesouhlasí“. Hodnota Sig je 0,049 tedy menší než hodnota stanovené hladiny významnosti alfa 0,05. Koeficient je v případě skupiny pocházející z nerozvedených rodin kladný. Lidé, jejichž rodiče se do 20 let jejich věku nerozvedli, tedy s tímto výrokiem souhlasí méně než lidé, jejichž rodiče se rozvedli. Lidé, jejichž rodiče se rozvedli, naopak zastávají postoj, že soužití bez sňatku je v pořádku statisticky významně více. Nulová hypotéza ve znění: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k nesezdanému soužití, byla zamítnuta na hladině významnosti alfa 0,05. Byla přijata hypotéza H1. Podařilo se nalézt statisticky významný vztah mezi rozvodem rodičů a postojem jedinců k nesezdanému soužití. Jedinci z rozvedených rodin zastávají postoj, že je nesezdané soužití v pořádku, statisticky významně více než jedinci z nerozvedených rodin. Jako statisticky významná se projevila také kontrolní proměnná věk. V jejím případě je koeficient kladný, což znamená, že mladší lidé mají tendenci tvrdit, že soužití bez sňatku je v pořádku, více než starší.

V případě druhé hypotézy byla předpokládaná odpověď respondentů patřících do skupiny jedinců pocházejících z rozvedených rodin na výrok „Rodiče nemusejí být

manželé“ statisticky významně nižší než odpověď respondentů pocházejících z nerozvedených rodin. Vzhledem k tomu, že škála odpovědí byla stanovena od jedné do pěti, přičemž číslo jedna představuje odpověď „rozhodně souhlasí“ a pět „rozhodně nesouhlasí“. Hodnota Sig je 0,004, je tedy menší než hodnota stanovené hladiny významnosti alfa 0,05. Koeficient je v případě skupiny pocházející z nerozvedených rodin kladný. Lidé, jejichž rodiče se se do 20 let jejich věku nerozvedli, s tímto výrokem souhlasí méně než lidé, jejichž rodiče se rozvedli. Lidé, jejichž rodiče se rozvedli, zastávají postoj, že rodiče nemusejí být manželé, statisticky významně více. Nulová hypotéza ve znění: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k uzavření manželství mezi rodiči, byla zamítnuta na hladině významnosti alfa 0,05. Byla přijata hypotéza H2. Podařilo se nalézt statisticky významný vztah mezi rozvodem rodičů a postojem jedinců k uzavření manželství mezi rodiči. Jedinci z rozvedených rodin zastávají postoj, že rodiče nemusejí být manželé statisticky významně více než jedinci z nerozvedených rodin. Jako statisticky významná se projevila kontrolní proměnná věk a rodinný stav rozvedený, rozvedená. V případě kontrolní proměnné věk je koeficient kladný, což znamená, že mladší lidé mají tendenci tvrdit, že rodiče nemusejí být manželé, více než starší. V případě rodinného stavu je koeficient záporný, tudíž rozvedení tvrdí, že rodiče nemusejí být manželé, statisticky významně více.

Tabulka č. 14 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Nesezdání lidé by neměli spolu žít.“

	Estimate	Sig.
Threshold = 1	-6,151	,000
Threshold = 2	-4,289	,000
Threshold = 3	-2,822	,000
Threshold = 4	-1,478	,001
Věk	-,026*	,000
Rozvod rodičů		
Rodiče se nerozvedli	-,478*	,003
Pohlaví		
Muž	-,108	,365
Vzdělání		
(Neúplné) základní	-,493	,021
Střední bez maturity a vyučení	-,182	,324
Střední s maturitou	-,013	,944
Rodinný stav		
Svobodný, svobodná	,042	,889
Ženatý, vdaná, (registrované partnerství)	-,160	,480
Rozvedený, rozvedená	,364	,174
Sig.		,000
Pseudo R-Square Cox and Snell	,087	
Pseudo R-Square Nagelkerke	,094	
Pseudo R-Square McFadden	,035	
Počet dotazovaných	1209	
Platná pozorování	1002	

Zdroj: Vlastní výpočty autorky z dat „Naše společnost“ únor 2017

Tabulka č. 15 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů.“

	Estimate	Sig.
Threshold = 1	-4,150	,000
Threshold = 2	-2,500	,000
Threshold = 3	-1,289	,002
Threshold = 4	,007	,986
Věk	-,024*	,000
Rozvod rodičů		
Rodiče se nerozvedli	-,411*	,007
Pohlaví		
Muž	,019	,872
Vzdělání		
(Neúplné) základní	-,167	,415
Střední bez maturity a vyučení	-,075	,671
Střední s maturitou	,171	,337
Rodinný stav		
Svobodný, svobodná	,294	,311
Ženatý, vdaná, (registrované partnerství)	-,160	,475
Rozvedený, rozvedená	,657*	,012
Sig.		,000
Pseudo R-Square Cox and Snell	,110	
Pseudo R-Square Nagelkerke	,115	
Pseudo R-Square McFadden	,038	
Počet dotazovaných	1209	
Platná pozorování	1000	

Zdroj: Vlastní výpočty autorky z dat „Naše společnost“ únor 2017

Pozn.: Referenční proměnné byly v tabulkách vynechány. Referenční proměnnou pro „muž“ je „žena“, referenční proměnnou pro „rodiče se nerozvedli“ je „rodiče se rozvedli“, referenční proměnnou pro kategorii rodinný stav je „vdovec, vdova“, referenční proměnnou pro kategorii vzdělání je „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Jako statisticky významné jsou označeny ty proměnné, u kterých byla zjištěna statistická významnost alespoň 5 %. V tabulce jsou vyznačeny hvězdičkou (*). Testování statistické významnosti bylo provedeno na hladině významnosti alfa 0,05.

Pozn.: Referenční proměnné byly v tabulkách vynechány. Referenční proměnnou pro „muž“ je „žena“, referenční proměnnou pro „rodiče se nerozvedli“ je „rodiče se rozvedli“, referenční proměnnou pro kategorii rodinný stav je „vdovec, vdova“, referenční proměnnou pro kategorii vzdělání je „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Jako statisticky významné jsou označeny ty proměnné, u kterých byla zjištěna statistická významnost alespoň 5 %. V tabulce jsou vyznačeny hvězdičkou (*). Testování statistické významnosti bylo provedeno na hladině významnosti alfa 0,05.

V případě třetí hypotézy byla předpokládána odpověď respondentů patřících do skupiny jedinců pocházejících z rozvedených rodin na výrok „Nesezdaní lidé by neměli spolu žít“ statisticky významně vyšší než odpověď respondentů pocházejících z nerozvedených rodin. Vzhledem k tomu, že škála odpovědí byla stanovena od jedné do pěti, přičemž číslo jedna představuje odpověď „rozhodně souhlasí“ a pět „rozhodně nesouhlasí“. Hodnota Sig je 0,003, tedy menší než hodnota stanovené hladiny významnosti alfa 0,05. Koeficient je v případě skupiny pocházející z nerozvedených rodin záporný. Lidé, jejichž rodiče se do 20 let jejich věku nerozvedli, tedy s tímto výrokiem souhlasí více než lidé, jejichž rodiče se rozvedli. Lidé, jejichž rodiče se rozvedli, zastávají postoj, že nesezdaní lidé by spolu neměli žít, statisticky významně méně. Nulová hypotéza ve znění: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, jaký postoj zastávají jedinci k soužití nesezdaných lidí, byla zamítnuta na hladině významnosti alfa 0,05. Byla přijata hypotéza H3. Podařilo se nalézt statisticky významný vztah mezi rozvodem rodičů a postojem jedinců k soužití nesezdaných lidí. Jedinci z rozvedených rodin zastávají postoj, že nesezdaní lidé by spolu neměli žít, statisticky významně více než jedinci z nerozvedených rodin. Jako statisticky významná se projevila také kontrolní proměnná věk a kategorie vzdělání (neúplné) základní. V případě věku je koeficient záporný, což znamená, že starší lidé mají tendenci tvrdit, že nesezdaní lidé by spolu neměli žít, více než mladší. V případě vzdělání je koeficient záporný. Lidé, kteří mají (neúplné) základní vzdělání, střední školu bez maturity nebo jsou vyučeni, jsou více nakloněni výroku, že by spolu nesezdaní lidé neměli žít, než ti, kteří mají VOŠ, bakalářské vzdělání nebo vysokou školu.

V případě čtvrté hypotézy byla předpokládána odpověď respondentů patřících do skupiny jedinců pocházejících z rozvedených rodin na výrok „Pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů“ statisticky významně vyšší než odpověď respondentů pocházejících z nerozvedených rodin. Vzhledem k tomu, že škála odpovědí byla stanovena od jedné do pěti, přičemž číslo jedna představuje odpověď „rozhodně souhlasí“ a pět „rozhodně nesouhlasí“. Hodnota Sig je 0,007, tedy menší než hodnota stanovené hladiny významnosti alfa 0,05. Koeficient je v případě skupiny pocházející z nerozvedených rodin záporný. Lidé, jejichž rodiče se do 20 let jejich věku nerozvedli, tedy s tímto výrokem souhlasí více než lidé, jejichž rodiče se rozvedli. Lidé, jejichž rodiče se naopak rozvedli, zastávají postoj, že pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů, statisticky významně méně. Nulová hypotéza ve znění: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, a tím, jaký postoj zastávají jedinci ke sňatku rodičů, byla zamítnuta na hladině významnosti alfa 0,05. Byla přijata hypotéza H4. Podařilo se nalézt statisticky významný vztah mezi rozvodem rodičů a postojem jedinců ke sňatku rodičů. Jedinci z rozvedených rodin zastávají postoj, že pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů, statisticky významně více než jedinci z nerozvedených rodin. Jako statisticky významná se projevila kontrolní proměnná věk a rodinný stav rozvedený, rozvedená. V případě věku je koeficient záporný, což znamená, že starší lidé mají tendenci tvrdit, že pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů, více než mladší. V případě rodinného stavu je koeficient kladný, což znamená, že rozvedení mají tendenci tvrdit statisticky významně méně, že pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů.

Tabulka č. 16 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Manželství je zbytečné.“

	Estimate	Sig.
Threshold = 1	-2,572	,000
Threshold = 2	-1,354	,001
Threshold = 3	,230	,585
Threshold = 4	1,508	,000
Věk	,021*	,000
Rozvod rodičů		
Rodiče se nerozvedli	,371*	,015
Pohlaví		
Muž	-,194	,099
Vzdělání		
(Neúplné) základní	-,143	,496
Střední bez maturity a vyučení	-,306	,092
Střední s maturitou	-,193	,289
Rodinný stav		
Svobodný, svobodná	-,597*	,047
Ženatý, vdaná, (registrované partnerství)	-,141	,550
Rozvedený, rozvedená	-,632*	,020
Sig.		,000
Pseudo R-Square Cox and Snell	,096	
Pseudo R-Square Nagelkerke	,102	
Pseudo R-Square McFadden	,035	
Počet dotazovaných	1209	
Platná pozorování	991	

Zdroj: Vlastní výpočty autorky z dat „Naše společnost“ únor 2017

Tabulka č. 17 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje.“

	Estimate	Sig.
Threshold = 1	-,888	,039
Threshold = 2	1,243	,004
Threshold = 3	2,525	,000
Threshold = 4	3,582	,000
Věk	,002	,630
Rozvod rodičů		
Rodiče se nerozvedli	-,030	,847
Pohlaví		
Muž	,270*	,026
Vzdělání		
(Neúplné) základní	,206	,337
Střední bez maturity a vyučení	,155	,403
Střední s maturitou	,003	,986
Rodinný stav		
Svobodný, svobodná	-,568	,062
Ženatý, vdaná, (registrované partnerství)	-,057	,807
Rozvedený, rozvedená	-,606	,027
Sig.		,001
Pseudo R-Square Cox and Snell	,027	
Pseudo R-Square Nagelkerke	,030	
Pseudo R-Square McFadden	,011	
Počet dotazovaných	1209	
Platná pozorování	987	

Zdroj: Vlastní výpočty autorky z dat „Naše společnost“ únor 2017

Pozn.: Referenční proměnné byly v tabulkách vynechány. Referenční proměnnou pro „muž“ je „žena“, referenční proměnnou pro „rodiče se nerozvedli“ je „rodiče se rozvedli“, referenční proměnnou pro kategorii rodinný stav je „vdovec, vdova“, referenční proměnnou pro kategorii vzdělání je „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Jako statisticky významné jsou označeny ty proměnné, u kterých byla zjištěna statistická významnost alespoň 5 %. V tabulce jsou vyznačeny hvězdičkou (*). Testování statistické významnosti bylo provedeno na hladině významnosti alfa 0,05.

Pozn.: Referenční proměnné byly v tabulkách vynechány. Referenční proměnnou pro „muž“ je „žena“, referenční proměnnou pro „rodiče se nerozvedli“ je „rodiče se rozvedli“, referenční proměnnou pro kategorii rodinný stav je „vdovec, vdova“, referenční proměnnou pro kategorii vzdělání je „VOŠ, bakalářské a VŠ“.

Jako statisticky významné jsou označeny ty proměnné, u kterých byla zjištěna statistická významnost alespoň 5 %. V tabulce jsou vyznačeny hvězdičkou (*). Testování statistické významnosti bylo provedeno na hladině významnosti alfa 0,05.

Pátá testovaná hypotéza tvrdí, že odpověď respondentů patřících do skupiny jedinců pocházejících z rozvedených rodin na výrok „Soužití bez sňatku je v pořádku“ bude statisticky významně nižší než odpověď respondentů pocházejících z nerozvedených rodin. Vzhledem k tomu, že škála odpovědí byla stanovena od jedné do pěti, přičemž číslo jedna představuje odpověď „rozhodně souhlasí“ a pět „rozhodně nesouhlasí“. Hodnota Sig je 0,015, tedy menší než hodnota stanovené hladiny významnosti alfa 0,05. Koeficient je v případě skupiny pocházející z nerozvedených rodin kladný. Lidé, jejichž rodiče se se do 20 let jejich věku nerozvedli, tedy s tímto výrokem souhlasí méně než lidé, jejichž rodiče se rozvedli. Lidé, jejichž rodiče se naopak rozvedli, zastávají postoj, že soužití bez sňatku je v pořádku, statisticky významně více. Nulová hypotéza ve znění: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, a tím, jaký postoj zastávají jedinci ke sňatku rodičů, byla zamítnuta na hladině významnosti alfa 0,05. Byla přijata hypotéza H5. Podařilo se nalézt statisticky významný vztah mezi rozvodem rodičů a postojem jedinců k instituci manželství. Jedinci z rozvedených rodin zastávají postoj, že manželství je zbytečné, statisticky významně více než jedinci z nerozvedených rodin. Jako statisticky významná se projevila kontrolní proměnná věk a kategorie rodinný stav rozvedený, rozvedená a svobodný, svobodná. V případě kontrolní proměnné věk je koeficient kladný, což znamená, že mladší lidé mají tendenci zastávat postoj, že manželství je zbytečné, více než starší. V případě rodinného stavu je koeficient záporný, což značí, že rozvedení a svobodní souhlasí s výrokem, že manželství je zbytečné, statisticky významně více.

Šestá testovaná hypotéza předpokládá, že odpověď respondentů patřících do skupiny jedinců pocházejících z rozvedených rodin na výrok „Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje“ bude statisticky významně nižší než odpověď respondentů pocházejících z nerozvedených rodin. Vzhledem k tomu, že škála odpovědí byla stanovena od jedné do pěti, přičemž číslo jedna představuje odpověď „rozhodně souhlasí“ a pět „rozhodně nesouhlasí“. Hodnota Sig je 0,847, je tedy větší než hodnota stanovené hladiny významnosti alfa 0,05. Nulová hypotéza ve znění: Neexistuje souvislost mezi rozvodem rodičů a tím, a tím, jaký postoj zastávají jedinci jaký postoj zastávají jedinci k přijatelnosti rozvodu, nebylo možné zamítnout na hladině významnosti alfa 0,05. Pro její zamítnutí není dostatek evidence. Hypotéza H6 proto nebyla přijata. Jako statisticky významná se projevila pouze kontrolní proměnná pohlaví. Koeficient je v tomto případě kladný, což znamená, že muži mají tendenci považovat rozvod, když rodina nefunguje, za méně přijatelný než ženy.

2.7 Interpretace výsledků

Analýza dat v této práci odhalila statisticky významnou diferenci mezi jedinci z rozvedených a nerozvedených rodin. Za pomoci ordinální regresní analýzy se podařilo potvrdit pět z šesti formulovaných hypotéz. Potvrzeny byly stěžejní hypotézy o postoji jedinců z rozvedených rodin k manželství a nesezdanému soužití. Pro zamítnutí nulové hypotézy v případě postoje k rozvodu se nepodařilo dosáhnout dostatečné evidence.

Výsledky analýzy týkající se manželství a nesezdaného soužití korespondují s některými zahraničními studii popsanými v teoretické části i s předchozími analýzami Hamplové a Pikáلكové. „V šetření FFS a MG97, která zachycovala i rodinnou historii respondenta, tedy to, zda se jeho rodiče rozvedli, či zda považoval soužití svých rodičů za harmonické, se prokázal vliv dalšího faktoru na postoje k nesezdaným soužitím, a to zkušenost z dětství s tím, jaké bylo soužití rodičů. Manželství přitom získalo větší podporu mezi těmi, kteří označovali soužití svých rodičů za šťastné či jejichž rodiče se nerozvedli“ (Hamplová a Pikáلكová 2002, s. 131). V případě této práce se ukázalo, že jedinci pocházející z rozvedených rodin zastávají postoj, že soužití bez sňatku je v pořádku statisticky významně více než jedinci z nerozvedených rodin. Taktéž více souhlasí s tvrzením, že rodiče nemusejí být manželé a méně si myslí, že nesezdaní lidé by spolu neměli žít. Statisticky významně více souhlasí, že je manželství zbytečná instituce.

V případě postoje jedinců pocházejících z rozvedených rodin k rozvodu se nepodařilo potvrdit jejich liberálnější postoj k rozpadu manželství a tedy není dostatek evidence ani pro podporu tvrzení Šťastné (2006), že „*děti pocházející z rozvedených manželství mohou mít vyšší riziko rozvodu vlastního manželství, protože zastávají relativně liberální postoje k rozpadu manželství,*“ (Šťastná in Hamplová 2006, s. 182). Je třeba zvážit vliv dalších faktorů a také je třeba si uvědomit, že postoje respondentů k daným obecným skutečnostem nemusí shodovat s jejich osobními preferencemi (Chaloupková, 2004). „*Obecné postoje vyjadřující názor na to, co je žádoucí obecně, mohou být často ve větším či menším rozporu s tím, co respondent považuje za žádoucí pro svou vlastní osobu, a mohou proto narozdíl od osobních preferencí mít jen slabý vztah k reálnému jednání*“ (Hakim 2003 cit. podle Chaloupková 2004: 12). Skutečné jednání je podmíněno také sociálními a ekonomickými souvislostmi, které mohou mít vliv na naplnění osobních cílů (Chaloupková, 2004). V případě této práce může tato skutečnost znamenat, že respondenti vyjadřují obecný postoj k rozvodu, který nemusí být ve shodě s jejich jednáním v případě vlastního manželství. Tato skutečnost by mohla být jedním z možných objasnění nepřijetí hypotézy H6. Dalším možným vysvětlením je osobní intenzivní zkušenost jedinců z rozvedených rodin s rozvodem. Lidé, kteří mají bližší zkušenost s negativními důsledky rozvodu, mohou být opatrnější v případě jeho schvalování (Chaloupková, 2004).

2.8 Etické otázky

Z hlediska dodržování etických standardů byl výzkum Českého sociálněvědního datového archivu z února roku 2017 ošetřen informovaným souhlasem signovaným respondenty. Respondenti byli o průběhu výzkumu řádně poučeni, bylo jim umožněno v kterékoliv fázi odstoupit a jejich odpovědi jsou vedeny jako anonymní. Osobní údaje respondentů jsou důvěrné a není možné se je pokoušet dohledat nebo je zveřejňovat. V rámci datového archivu jsou stanoveny podmínky, které umožňují přístup k datům. Data je možné použít pro výzkumné účely, ale je třeba respektovat autorská práva, uvádět jejich zdroj a neposkytovat je jiným osobám. Podmínky Českého sociálněvědního datového archivu jsou přísně závazné pro všechny osoby, které s daty pracují a mají k nim přístup (ČSDA, 2017, [online]).

Závěr

Ať už tomu přikládáme důležitost, nebo ne, děti z rozvedených rodin mezi námi jsou a vzhledem k tomu, že se v České republice rozvádí kolem 50% manželství (ČSÚ, 2018, [online]), budou tu i nadále. Ať už je to výsledkem genetického vlivu, který popisuje Judith Harris, nebo samotnou událostí rozpadu manželství rodičů, zastávanou Judith Wallerstein, rozdíly mezi dětmi z rozvedených a nerozvedených rodin jsou hmatatelné. Ukázaly to některé předchozí výzkumy i empirické šetření v této práci.

Cílem práce bylo popsat postoj jedinců pocházejících z rozvedených rodin k instituci manželství, nesezdanému soužití a rozvodu a ověřit, zda se liší od jedinců pocházejících z nerozvedených rodin.

V teoretické části práce byl stručně nastíněn koncept hodnot a postojů, objasněna problematika partnerských vztahů, byly definovány zkoumané instituce manželství, nesezdaného soužití a rozvodu a představeny zahraniční i tuzemské výzkumy zabývající se partnerskými vztahy jedinců pocházejících z rozvedených rodin a postoje k nim, na jejichž základě byly stanoveny výzkumné hypotézy.

Vlastní výzkum vycházel z dotazníkového šetření Centra pro výzkum veřejného mínění z dat Naše společnost z února 2017, konkrétně z části Postoje českých občanů k manželství a rodině. Z představených dat bylo pro účely výzkumu použito šest výroků týkající se manželství, nesezdaného soužití a rozvodu, které byly použity jako závislé proměnné v ordinálních regresních analýzách. Nezávislou proměnnou se stal rozvod respondentových rodičů. Pro vytvoření této proměnné jsem respondenty rozdělila na skupinu jedinců, kterým se rodiče do 20 let jejich věku nerozvedli a na skupinu, které se rodiče do 20 let jejich věku rozvedli. Do analýzy jsem zařadila také kontrolní proměnné věk, pohlaví, vzdělání a rodinný stav.

K ověření hypotéz byla použita logistická ordinální regrese. Na základě této výzkumné metody bylo potvrzeno pět z celkového počtu šesti výzkumných hypotéz.

Z výsledků výzkumného šetření prezentovaného v této bakalářské práci vyplývá, že u dětí, které pocházejí z rozvedených rodin, nadále přetrvávají některé rozdíly oproti dětem z nerozvedených rodin, které odhalily již některé dřívější studie. Výzkum ukázal, že jsou lidé pocházející z rozvedených rodin ve svých postojích tolerantnější k nesezdanému soužití a méně oddaní instituci manželství. Zajímavým zjištěním je fakt,

že se předpokládaná hypotéza ohledně jejich postojů k rozvodu nepotvrdila. Nepodařilo se prokázat, že by lidé z rozvedených rodin schvalovali rozvod více než lidé z nerozvedených rodin.

Použitá literatura

AMATO, Paul, 1987. Children's Reactions to Parental Separation and Divorce: The Views of Children and Custodial Mothers. [online]. Australian Journal of Social Issues. 22. 610-623. [cit. 2019-05-09] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>

AMATO, Paul, 2004. The Consequences of Divorce for Adults and Children . [online]. Journal of Marriage and Family, 62: 1269-1287. [cit. 2019-03-07] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>

AMATO, Paul, BOOTH, Alan, 2000. A generation at risk. Cambridge.: Harvard University Press. ISBN: 9780674003989

AMATO, Paul, DEBOER, 2001. The Transmission of Marital Instability Across Generations: Relationship Skills or Commitment to Marriage? Journal of Marriage and the Family 63 (4): 1038–1051.

AMATO, Paul, GILBRETH. R. J., 1999. Nonresident fathers and children's well-being: A meta-analysis. In The Consequences of Divorce for Adults and Children. [online]. Journal of Marriage and Family 62 (4): 1269–1287. [cit. 2019-02-11] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/227651562_The_Consequences_of_Divorce_for_Adults_and_Children_An_Update

AMATO, Paul, LOOMIS, SPENCER, Laura and Alan BOOTH, 1995. Parental divorce, marital conflict and offspring wellbeing during early adulthood [online]. Social Forces. 73(3): 895- 915 [cit. 2019-05-22] Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/sf/73.3.895>

ARDITTI, Joyce (1999). Rethinking relationships between divorced mothers and their children: Capitalizing on family strengths. [online]. Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies, 48(2), 109-119. [cit. 2019-02-11] Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2307/585074>

BRADÁČOVÁ, Kateřina, 2016. Rozvod rodičů a partnerské vztahy dětí. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Irena Sobotková

CLARKE-STEWART, Alisonn, BRENATO, Cornelia, 2006. Divorce: Causes and consequences. New Haven, CT: Yale University Press. ISBN: 9780300125931

CUNNINGHAM, Mick, THOTNTON, Arland, 2006. The influence of parents' marital quality on adult children's attitudes toward marriage and its alternatives: main and moderating effects. *Demography* vol. 43,4 (2006): 659-72. doi:10.1353/dem.2006.0031

Český statistický úřad, 2018. Obyvatelstvo [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvatelstvo-77d936ifcb>

Český statistický úřad, 2019. Pohyb obyvatelstva - rok 2018 [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2018>

DISMAN, Miroslav, 2002. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 3. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 9788024601397.

DUDOVÁ, Radka, VOHLÍDALOVÁ, Marta. 2005. „Rodina a rodičovství v individualizované společnosti“. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online] [cit. 14.3.2011]. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/en/issue/3-volume-6-number-1-2005>

FIALOVÁ, Ludmila a kol., 2000: Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 8080850877

GARDNER, Richard, 1991. Rozvod - a čo ďalej? Martin : Osveta. ISBN 8021703288.

GIDDENS, Anthony, 1999. Sociologie. Přel. J. Jařab. Praha: Argo. ISBN 8072031244

GLAJCHOVÁ, Alena, 2012. Dopady rozvodu rodičů: Rozvod a manželství očima dětí. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Jaroslava Hasmanová Marhánková

GLENN, Norval, Kramer, Kathryn, 1987. The marriages and divorces of the children of divorce. [online]. *Journal of Marriage and the Family*, 49(4), 811-825. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2307/351974>

GRUSEC, Joan E., GOODNOW, Jacqueline J. a Leon KUCZYNSKI, 2000. New Directions in Analyses of Parenting Contributions to Children's Acquisition of Values. *Child Development* [online]. s. 205-211 [cit. 2019-02-15]. DOI: 10.1111/1467-8624.00135. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-8624.00135>

HAMPLOVÁ, Dana, PIKÁLKOVÁ, Simona, 2002. Manželství, nesezdané soužití a partnerský vztah. In: MANSFELDOVÁ, Zdenka a Milan TUČEK (ed.): *Současná česká společnost. Sociologické studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. s. 127-147. ISBN 8073300095

- HAMPLOVÁ, Dana, 2006. Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích. Sociologický časopis. 42. s. 35-55. [online]. [cit.2019-04-25]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/264232973_Zivotni_spokojenost_stesti_a_rodinny_stav_v_21_evropskych_zemich
- HAMPLOVÁ, Dana, ŠALAMOUNOVÁ, Petra a Gabriela ŠAMANOVÁ (eds.): Životní cyklus - sociologické a demografické perspektivy. Praha: Sociologický ústav AV ČR. s. 175-190. ISBN 8073300826
- HARRIS, Judith, 1995. Where is the child's environment? A group socialization theory of development. Psychological Review. 102 (3): 458–489. doi:10.1037/0033-295X.102.3.458. [online]. [cit. 2019-03-19]. ISSN 0033295X Dostupné z: <https://faculty.weber.edu/eamsel/Classes/Child%203000/Lectures/3%20Childhood/SE%20development/JudithHarris.html>
- HARRIS, Judith ,1998. The Nurture Assumption: Why Children Turn Out the Way They Do. New York: Free Press . [online]. [cit. 2019-01-22]. ISBN 1439101655 Dostupné z: <http://emilkirkegaard.dk/en/wp-content/uploads/The-Nurture-Assumption-Why-Children-Turn-Out-the-Way-They-Do-Revised-and-Updated-Judith-Rich-Harris.pdf>
- HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava, KREIDL, Martin a Barbora HUBATKOVÁ, 2012. Proměny partnerství: životní dráhy a partnerství v české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 9788074191428.
- HENDL, Jan, 2004. Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat. Praha: Portál. ISBN 8071788201
- HRDLIČKOVÁ, Lucie, 2018. Fenomén dnešní doby: Přátelé s výhodami. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Klára Bártová
- HOLUBOVÁ, Anna, 2013. Polyamorie – alternativní vztahy v monogamní společnosti. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Michal Tošner
- CHALOUPKOVÁ Jana, ŠALAMOUNOVÁ, Petra, 2004. Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě. Sociologické studie 04:7. Praha: Praha: Sociologický ústav AV ČR. 60. . [online]. [cit.2019-05-22]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/postoje-k-manzelstvi-rodicovstvi-k-rolim-v-rodine-v-ceske-republice-v-evrope>.

CHERLIN, Andrew, KIEMAN, Kathleen and Lindsay CHASE-LANDSDALE, 1995. Parental divorce in childhood and demographic outcomes in young adulthood. [online]. [cit. 2019-02-11] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2061682>

KATRŇÁK, Tomáš, 2000. Moderní partnerské vztahy a jejich proměna v době pozdní modernity. Sociologický časopis, Praha: Sociologický ústav AV ČR. [online]. s. 307-316 [cit. 2019-02-15]. ISSN 00380288. Dostupné z: http://fsslvt.fss.muni.cz/~katrnak/articles/moderni_partnerske_vztahy.pdf

KIERNAN, Kathleen, CHERLIN, Andrew, 1999. Parental Divorce and Partnership Dissolution in Adulthood: Evidence from a British Cohort Study [online]. Population Studies. 53. 10.1080/00324720308068.[cit. 2019-02-11] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/36709853_Parental_Divorce_and_Partnership_Dissolution_in_Adulthood_Evidence_from_a_British_Cohort_Study

KUCHAŘOVÁ, Věra a kol., 2017. Zpráva o rodině. VÚPSV, v. v. i. Praha. [online]. [cit.2019-03-13]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/31577/Zprava_o_rodine.pdf

LOUČKOVÁ, Ivana, 2010. Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788086429793

MAŘÍKOVÁ, Hana kol., 1996. Velký sociologický slovník. II. svazek, P/Ž. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 8071843105

MAŘÍKOVÁ, Hana, VOHLÍDALOVÁ, Marta, 2011. Nestabilita partnerských soužití: rozpady kohabitací a rozvody manželství. Socioweb. s.6-8. [online]. [cit.2019-01-17]. Dostupné z:http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/195_SOCIOWEB_11_2011.pdf

MATEJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk, 2002. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada. ISBN 8024703327.

MATOUŠEK, Oldřich, 1993. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 8090142478

MOŽNÝ, Ivo, 2008. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788086429878.

- NESNÍDAL, Jiří. 2012. Občanský Zákoník I. S Komentářem: Zákon Č. 89/2012 Sb.. Český Těšín: Poradce. ISBN 9788073653361
- NOVÁK, Tomáš, PRŮCHOVÁ, Bohumila, 2007. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada. ISBN 9788024714493.
- PALONCYOVÁ, Jana, 2002. Rodinné chování mladé generace, závěrečná zpráva z Biografického výzkumu mladé generace. Praha: VUPSV. [online]. [cit.2019-03-13]. Dostupné z:https://www.researchgate.net/publication/39938460_Rodinne_chovani_mlade_generace_zaverecna_zprava_z_Biografickeho_vyzkumu_mlade_generace_2002
- PIKÁLKOVÁ, Simona, HAMPLOVÁ, Dana a Jitka RYCHTAŘÍKOVÁ, 2001. Diferenciace reprodukčního a rodinného chování v evropských populacích. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 83 s. Sociological papers, 01:10. ISBN 8073300044
- POLÁKOVÁ, Monika, 2017. Reflexe povahy vlastního partnerského vztahu u jedinců z rozvedených rodin. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Markéta Habermannová
- PRUDKÝ, Libor a kol., 2009. Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumu hodnot ve společnosti České republiky. Praha: Academia. ISBN 8020017518
- RABUŠIC, Ladislav, 2001. Kde ty všechny děti jsou?: Porodnost v sociologické perspektivě. 1 vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 8086429016
- ROSS, Catherine, MIROWSKY, John. 1999. Parental Divorce, Life-course Disruption and Adult Depression. *Journal of Marriage and Family* 61: 1034- 1045.
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2001. Nebojte se logistické regrese, Sociologický ústav AV ČR. [online]. [cit.2019-03-13]. Dostupné z:
http://sreview.soc.cas.cz/uploads/9838aade3ef5236c54d2623ae8a024efaa9823d7_136_479REHAK.pdf
- ŘÍČAN, Pavel, 2014. Cesta životem: vývojová psychologie. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026207726
- SKRÁŠKOVÁ, Anna, 2018. Nesezdané soužití. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Lenka Westphalová
- Sociologická encyklopedie, 2017. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [online]. [cit. 2019-03-18]. ISBN 9788073303082. Dostupné z:

https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologick%C3%A1_encyklopedie:Sociologick%C3%A1_encyklopedie

Sociologický ústav (Akademie věd ČR), 2017. Centrum pro výzkum veřejného mínění. Naše společnost 2017 - únor [datový soubor] [online]. Ver. 2.0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv [cit. 2019-01-24]. DOI 10.14473/V1702

ŠŤASTNÁ, Anna, 2006. Rozvody a děti – vliv rozvodu rodičů na životní dráhu dětí. In: HAMPLOVÁ, Dana, ŠALAMOUNOVÁ, Petra a Gabriela ŠAMANOVÁ (eds.): Životní cyklus - sociologické a demografické perspektivy. Praha: Sociologický ústav AV ČR. s. 175-190. ISBN 8073300826

TASKER, Fiona, 1992. Anti-marriage attitudes and motivations to marry amongst adolescents with divorced parents. In „Adult Children of Divorce and Intimate Relationships: A Review of the Literature. The Family Journal 9 (3): 289–294.

VÍTEČKOVÁ, Miluše, BRABCOVÁ Iva, 2010. Nesezdané soužití - součást proměny rodiny (přehledová studie). Kontakt ,12, 488-99. [online]. [cit.2019-02-05]. Dostupné z: <https://kont.zsf.jcu.cz/pdfs/knt/2010/04/15.pdf>

WALLERSTEIN, Judith, LEWIS, Julia and Sandra BLAKESLEE, 2002. The Unexpected Legacy of Divorce: A 25 Year Landmark Study. London: Fusion Press

ZMEŠKALOVÁ, Zuzana, 2010. Otevřené vztahy: subverzivní potenciál nebo normativní konstrukce?. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita. Vedoucí práce Kateřina Nedbálková

Zdroj dat

Český sociálněvědní datový archiv, systém NESSTAR, výzkum CVVM – Naše společnost únor 2017 [online]. Praha: ČSDA, 2017 [staženo 2018-10-14]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Struktura vzorku podle pohlaví respondentů	29
Tabulka č. 2 – Struktura vzorku podle vzdělání respondentů.....	29
Tabulka č. 3 – Struktura vzorku podle věku respondentů	30
Tabulka č. 4 – Struktura vzorku podle rodinného stavu respondentů	30
Tabulka č. 5 – Struktura vzorku podle rozvodu rodičů respondentů.....	30
Tabulka č. 6 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Soužití bez sňatku je v pořádku.“.....	31
Tabulka č. 7 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Rodiče nemusejí být manželé.“	31
Tabulka č. 8 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Nesezdaní lidé by neměli spolu žít.“.....	31
Tabulka č. 9 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů.“	31
Tabulka č. 10 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Manželství je zbytečné.“	32
Tabulka č. 11 – Rozložení odpovědí respondentů na výrok „Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje.“	32
Tabulka č. 12 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Soužití bez sňatku je v pořádku.“.....	38
Tabulka č. 13 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Rodiče nemusejí být manželé.“	38
Tabulka č. 14 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Nesezdaní lidé by neměli spolu žít.“	41
Tabulka č. 15 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů.“	41
Tabulka č. 16 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Manželství je zbytečné.“	44
Tabulka č. 17 – Výsledky ordinální regresní analýzy u výroku: „Rozvod je přijatelný, když rodina nefunguje.“.....	44